— Nu are nici o educațiune!... Dar are inima foarte tînără! urmă Elena.

— El? răspunse Caterina; nu aș fi crezut!

— Mi-a făcut o declarațiune de amor — mai zise Elena — nu aș putea a mă înamora de un asfel de om!...

Aceste vorbe ameţiră pe Alexandru; nu mai știa ce să gîndească.

Ranu se apropie de dame; le salută.

— Nu ne dai mîna? îl întrebă Elena. De cîteva zile, nu ne mai iubești?... de cînd ne coboram pe scara ocnei, spre exemplu!

Ranu se roși... Alexandru se întrebă: „Ce va fi aceasta?"... ideile lui începură a se lumina.

— Ce s-a întîmplat pe scara ocnei? întrebă Caterina.

— Nimic! zise Elena... o copilărie, la care sînt sigur că dl. Ranu nu se mai gîndește...

— Sînt curioasă să știu, zise Caterina.

— O declarațiune de amor!... locul era rău ales, închipuiește-ți că putea să caz dupe scară!...

— Doamnă! zise Ranu, vă rog!...

— Vă supără... ce? nu a fost o glumă?... și eu și bărbată-meu am luat-o pentru o glumă... bărbată-meu mai ales a rîs atît de mult cînd a auzit...

— A auzit... răspunse Ranu.

— De ce nu? nu este nici un rău...

— Și damele cele două au rîs! zise Alexandru, care acum începuse să vază în întunerec.

— Și damele cele două? întrebă Ranu.

— Care mi-au spus, răspunse Alexandru.

Acum Ranu nu mai înțelegea nimic. Aceste vorbe îl cufundaseră, se retrase cu rușine.

— Ce fel? Elena, tu faci asfel de romanuri și nu îmi spui?

— Uitasem, în adevăr.

Caterina se duse în casă să-și aducă lucrul ce luase cu ea.

— Vei să-mi explici ce sînt toate acestea? zise Alexandru Elenei.

— Lucru foarte simplu: fără nici un motiv, mi-a făcut o declarațiune, pe care am comunicat-o îndată bărbatămeu, și am rîs amîndoi.

— Adevărat ?
— Te îndoieşti ?...
— Atunci i-ai spus şi ce ţi-am zis eu ! şi aţi rîs poate împreună ?...
— Alexandre ! eşti crud !...
Caterina se înturnă cu lucru.
— Nu plecăm ? întrebă ea.
— Să plecăm, zise Elena. De aici la Poiana... acolo să facem gustare !...
Georges veni atunci în mijlocul lor cu ochii plini de somn. După el veniră Zoe şi principesa. Caii se puseră la calesci. Ele schimbară cîteva vorbe şi se coborîră pe scară. Elena zise egumenului să cumpere nouă capete de vite pentru protegiata sa şi promise a-i trimite banii îndată ce se va înturna acasă. Decise încă să se facă nunta duminеca viitoare şi zise că ea însuşi va veni să-i cunune la Făneşti.
Ei porniră asfel şi după o oră ajunseră în Cîmpina... La marginea despre munţi a burgului, pe muchea unui mal înalt se face o cale ; sub acest mal zace un lac limpede şi liniştit, închis între două dealuri. Se crede că este de o adîncime fabuloasă. Surfaţa lacului se află la cîţiva stînjeni mai sus de patul Prahovii, ce se desparte de lac printr-o bară de pămînt rădicat. Pe calea de care vorbirăm, trăsurile purceseră cu repejune. Ele coborîră coasta către rîu, trecură Prahova. De aici se văzu pe coasta lanţului de peste rîu mănăstirea Poiana, rădicîndu-se asupra arborilor. După un pătrar de oră, călătorii intrară în mănăstire, aici fură priimiţi în sunetul clopotelor, ce este un semn de distincţiune pentru persoanele mari cari ajung la mănăstiri.
O gustare destul de bună aştepta pe călători.
Din balconul caselor mănăstireşti era o vedere încîntătoare. Elena se temea că nu vor putea să ajungă seara la Sinaia cu caii săi, şi trimise să le aducă cai de postă.
Ei se preumblară prin case, prin grădină. Se urcară într-un chioşc de lemn ce este făcut pe un nuc gigantic, a cărui rădăcină se află la cîţiva stînjeni mai jos decît linia malului. Intrară aici pe o punte. Acolo citiră mulţime de nume de oameni cunoscuţi şi necunoscuţi, ce

crezură să treacă asfel la posteritate, fără să ție socoteală că chioșcul era ursit să trăiască mai puțin decît amatorii de nemurire.

Elena se aflā aici cîteva minute singură cu Alexandru.

— Ești încă supărat? întrebă ea.

— Nu-mi mai aduce aminte! răspunse Alexandru. Elena mea! ești bună pe cît ești frumoasă; generoasă pe cît ești dulce... treci cu vederea capricii mei! Te iubesc prea mult; iată toată crima mea! Știi că sînt gelos de orice ființă care-ți arată simpatia? îmi pare că natura și oamenii au complotat ca să te răpească amorului meu! încrederea nu lipsește. Dar este încă vorbă de încredere? sufletul tău este cast ca sufletele fecioarelor osianice[1], o știu; dar poci să încetez de a fi gelos?... voi înceta atunci cînd voi înceta a te iubi; atunci voi putea rezona; voi putea roși că am avut slăbiciune de a fi gelos!

— Întotdauna îmi ceri iertare și întotdauna mă insulți!... Ce inegalitate de caracter! Eu nu sînt așa... fii totdauna cum ești acum!...

— Spune-mi cum acest Ranu ți-a declarat amorul său?

— Nu mă întreba!... am uitat.

— Îl urăsc!... zise Elescu.

— Nu merită nici ură, nici simpatie!...

Ei tăcură. Elena devine gînditoare.

— La ce te gîndești? întrebă Alexandru.

— O idee egoistă, răspunse ea. Toți acești oameni ce ne însoțesc sînt de prisos aici, nu este așa? aș voi să fim numai amîndoi!...

— Mă iubești dar? întrebă Alexandru.

— Totdauna aceeași întrebare!... Daca nu te iubeam, era să fac ceea ce am făcut?

— Sacrificii?... nu sînt mari...

— Nu-mi vorbi de sacrificii... Știu ce vrei să zici... acele sacrificii le desprețuiesc, o femeie nu are trebuință de dînsele ca să dovedească că iubește pe un om; nu e aceasta dovadă. Sacrificiul este a călca parola sa înaintea bisericii și a bărbatului; a avea inima zdrobită de durere și a fi silită să surîză cu fericire, a vedea pe

[1] Autorul se referă la eroinele poeziilor atribuite eroului legendar scoțian Osian.

soțul său, a-i surîde, a-l răsfăța, a-i zice că îl iubește, cînd nu poate să-l sufere; sacrificiu este a se gîndi că înșală pe acela ce are încredere într-însa! Nu te amăgi, educațiunea noastră este asfel că onoarea în maritagiu s-a făcut atît familială, încît este o virtute de a o viola, o slăbiciune de a o respecta. A iubi pentru o femeie măritată este dar de multe ori o virtute, și orice virtute implică ideea unui sacrificiu... Știi, Alexandre, ce rămîne să facă o femeie care a trădat parola dată soțului său? Să moară! iată pentru ce zic că este o virtute de a iubi!...

— Ce fel? răspunse Alexandru. Vei să mori?...

— Ai gîndit oare altfel?... cînd ți-am zis pentru întîia oară că te iubesc, eu m-am destinat la moarte. Asfel, niciodată nu ai fi auzit vorbe de tinerețe din gura mea!... Ceea ce mă consolă este numai purificarea printr-o moarte a cării cauză va fi căința.

— Mi-ai zis de multe ori că sînt fantastic... văz că ești mai mult decît mine...

— Să lăsăm aceasta! m-ai întrebat dacă te iubesc!... și vei un răspuns!... Dumnezeu nu a creat expresiuni fidele pentru simțimente, precum nu a creat culori fidele pentru colorile cerurilor... nu voi putea exprima niciodată ce simț! în amorul său pentru D-zeu, omul i-a dat o formă ce nu are nimic de divin, o vîrstă ce nu are nimic de poetic; daca te iubesc, întrebi? Dară! iată tot ce poci a zice.

— Te crez! zise el. Dar acest amor va ține oare? mîne-poimîne poate să se schimbe!...

— Se poate, zise Elena... puțin timp am să trăiesc.

— Spune-mi, ce sînt aceste gînduri de moarte?

— Nu o să murim niciodată? întrebă ea surîzînd.

— Nu! nu!... nu voi să mori!... atunci voi muri și eu...

Elena se uită la Alexandru și surîse.

— Atîta mai bine! zise ea... vom merge a trăi și a ne iubi în ceruri.

Dar caii se puseră la trăsuri. Ei părăsiră chioscul, egumenul le aduse o condică să-și suscrie fiecare persoană numele și daca au fost mulțumiți sau nu, această condică era trimisă de Eforie la finele anului. Egumenul căta să o arate eforilor. Ea dovedea atît numărul călă-

torilor cit și purtarea egumenului cu dînșii, această regulă contrarie mult pe egumeni.

Zoe se subscrise comitesă ; principesa își mai puse înaintea titlului său de contrabandă : luminăția-sa.

În acel moment ajunse acolo un ministru dintr-o cercetare ce făcuse singur prin județ, prefecții, subprefecții, urmați de foncționari mai mici și de dorobanți, îl însoțeau în cale. Ministru strînse mîna acestor dame ce le cunoștea, le întrebă unde se duc și le spune de unde vine el însuși.

Era un om de mare probitate și activ, două calități ce fac pe un ministru să se deosibească. Dar nu avea geniul epocei de regenerațiune în care se afla.

— Am făcut mulți ferîciți în călătoria mea ! zise el. La mulți le-am șters lacrimile dîndu-le sau despăgubiri, sau posturi, sau promisiuni pe care le voi împlini. Pe toți i-am împăcat, i-am înfrățit...

— Rău sistem de a guverna este acela de a face să se mulțumească toți, zise Elena.

— Cum — răspunse ministru — d-ta vorbești astfel ?...

— Pentru ce nu ?... ai pedepsit pe cei asupritori ? pe cei despoitori ?...

— Ho ! ho !.. zise ministru... iată o utopie !.. atunci cum am mai putea guverna ?... Doi foncționari ce am găsit furi sînt deputați... trei alți, rude cu ministri... cinci alții, oamenii lui... care are o mare înrîurire în presă. Dacă i-aș fi pedepsit, aș fi sculat contra mea o parte din Adunare ; aș fi adus dezbinare între ministri ; aș fi expus ministeriul la o sută de articole fulgerătoare în toate foile române, și opiniunea publică ar fi fost contra mea. Nu este dar un bun mijloc de guvernămînt a pedepsi pe furi...

— Crez că nu se poate zice niciodată, acest guvern e bun ! acestalt e rău ! fapta lor încă nu poate să-i califice cu preciziune, căci ceea ce este bun pentru o parte de oameni poate să fie rău pentru altă parte, și orice guvern poate să aibă fapte și bune, și rele. Către acestea guvernul cel mai bun mi se pare a fi acela ale cărui fapte îmbrățișează mai mult interesele generale, aceasta se poate recunoaște mai tîrziu.

Sistemul dumitale de guvern este a sacrifica interesele generale în favoarea intereselor individuale, acestea poate să-ți merite sprijinul individual, niciodată sprijinul general... majoritatea este sacrificată asfel și, mai curînd sau mai tîrziu, îți va cere socoteală severă!... Lovește lenea, viciul, hrăpirile, nedreptatea oriunde le vei găsi, oriunde ar fi cei ce le practică! și națiunea îți va ține socoteala, astfel îi zise Elena.

— Nu este nici timpul, nici țara... cei mai mulți sînt răi aici...

— Meritul este și mai mare atunci.

Dar damele se urcară în trăsuri, ministru le salută, trăsurile plecară.

— Iată — zise Elena lui Alexandru — pentru ce lucrurile nu se schimbă în țară!... Se plîng unii că regimul constituțional este cauza de nu merg lucrurile. Dar principii constituționali s-au pus oare în legi și apoi în practică?

Trăsurile trecură de mai multe ori apa Prahovei, apoi urcară pe un deal. Calea pînă la Breaza este periculoasă. De aici și pînă la hotar începe o șosea; îndată ce se puseră pe șosea, se duseră repede. Lăsară monastirea cea mică, Lespezile, la stînga peste Prahova și în vîrful unei măguri, și purceseră către Sinaia, unde ajunseră înaintea serii.

Sub trîmba de stînci gigantice și tăiate ce se văd încă de la Dunăre, și pe care le numesc Bucegii, pe un deal, este zidită această monastire. Ea este a spitalului Colțea; bine înzestrată, ea dă azil călătorilor ce circulă pe calea către Kronstadt[1]; cel dintîi lucru despre care Elena se informă, ajungînd aici, fuse daca bărbată-său era acolo, i se răspunse că nu venise încă. Superiorul le dete două apartamente, unul pentru dame, altul pentru bărbați.

Aici voiau să treacă noaptea.

Vizitară biserica, curtea mănăstirii cei vechi; casele călugărilor sînt niște adevărate închisori umede, crăpate, ruinate; ele prezintă un aspect de mizerie. Călugării apar

[1] Numele vechi al orașului Brașov.

în mijlocul acestor ruine ca niște fantasme, și cu toate acestea mănăstirea are avere mare ! [...]

Călătorii făcură o preumblare pe dealurile și văile vecine cu mănăstirea. Această natură maiestoasă și sălbatecă are un farmec deosebit pentru toate sufletele. Elena rămase mult timp absorbită în meditațiuni melancolice. Ea se despărți de grupa cea voioasă, se înlătură în pădurile de arbori bătrîni udate de torente. Ea iubea cu patimă, și mustrarea cugetului era atît de putinte ca amorul ei. De cîte ori nu se desprețuia ea însuși simțindu-se atît de învinsă ! De cîte ori nu blasfema ziua cînd a cunoscut pe omul care era obiectul amorului ei !... „Nu mai poci a mă retrage înapoi ! zise ea... este tîrziu !... nu crez că mai poci trăi fără a-l vedea !... oh ! pentru mine este decis ! — ori în ce chip ! — a muri !...“, Grupa se risipi, cele două dame stătură a se consulta cu Ranu ; Caterina părea absorbită într-o convorbire cu Georges ; Alexandru profită de aceasta ca să urmeze pe Elena. El o găsi șezînd lîngă o fîntînă înconjurată de arbori. Elena apăru în ochii lui Alexandru, privind visătoare jocurile apei capricioase, ca o nimfă din antichitate ce apărea călătorilor rătăciți.

— Ce faci acolo ? o întrebă el.

— Nu eram singură, răspunse ea. Eram amîndoi.

Alexandru șezu lîngă dînsa.

Elena trecu mîna sa mică și albă pe fruntea amantului ei.

— Această frunte a fost senină ca cerul de astăzi ; nici un nor nu a trecut pe dînsa... Cît sînt de ferice cînd văz că ești mulțumit !... Amorul el însuși are zilele sale de vijelie ; dar eu prefer pe cele senine, atunci sufletele noastre plutesc cu fericire pe o lume de vise plăcute !...

Seara se cobora în văi, răspîndind un farmec dulce și misterios. Luna surîdea în vîrful unei stînci, murmura apelor dimprejur invita orice suflet la reverii.

— Ce locuri bogate de poezie — zise Elena — nu simți ceea ce simț eu ; nu sînt poeți numai poeții de profesiune. Cei ce scriu ca să fie citiți. de multe ori se servă cu spiritul în locul inimei. Pe cînd aceia ce au poezia

în inimă, ce o ascunde ca un prezinte ceresc pot mai lesne să găsească calea inimii...

Alexandru îi luase mîna și o strîngea pe sînul lui.

— Mă iubești?... îi zise el, înger dulce al fericirei mele!... lasă inima ta plină de amor să se spargă ca bobocul unei roze ce înflorește și răvarsă parfumul ei ceresc!... vino pe sînul meu ce nu mai bate decît pentru tine!... înclină fruntea ta ca o floare pe fruntea mea!... e dulce a iubi și a fi iubit, Elena mea! e dulce a respira parfumul ceresc al gurii tale! a atinge cu buzele mele buzele tale curate și înfocate!... a confunda sufletul meu în sufletul tău ca două raze ce se unesc!... oh! nu mai sînt singur în lume!... acum îmi place lumina soarelui!... viața mea a devenit un vis poetic! lumea, un paradis unde totul mă răpește, mă îmbată!... nu! nu mai sînt singur! Sufletul meu este sufletul tău, corpul meu, corpul tău, inima mea, inima ta!... Timpul trece repede; iluziunile se scutură ca florile, corpul se vestejaște!... oh! pentru ce nu putem să oprim zborul zilelor!... Lasă-mă să mă îmbăt de parfumul sufletului tău, de grațiile tale... și apoi... într-unul din acele vise de voluptate, să mor!...

Elena era răpită. Ea rugă încet cerul să-i arunce în inimă o suflare rece, obrajii săi deveneau aci rumeni ca purpura, aci palizi, ochii săi plini de amor și de patimă se înturnau cu sfială de la Alexandru; sînul ei bătea cu voluptate; un fior rece încinse tot corpul său, ce ardea ca o flacără, mîna sa tremura în mîna amantului său; buzele lui Alexandru întîlniră buzele sale.

— Alexandre! zise Elena, voi fi a ta într-o zi; însă nu astăzi!... ora morții nu a venit încă... lasă-mă dar, înainte de a muri, să mă bucur încă de fericirea de a te iubi!...

— Ce zici? nu te înțeleg! întrebă el.

— Cînd voi fi a ta, trebuie să mor...

— Aide... zise el, astfel totdeuna vestejești bucuria inimii mele!

— Sînt superstițioasă!... Cred că în ziua cînd voi fi a unui amant, o să mor; timpul nu a sosit... în acea zi

eu însumi voi veni la tine... acum să mergem!... este seară... bărbată-meu a fi venit!...

Ea zise toate acestea cu o seriozitate atît de mare, încît Alexandru se supuse fără a murmura.

Plecară către mănăstire, unde companionii ceialţi nu sosiseră. Postelnicul nu se arătase.

Elena şi Alexandru şezură pe o galerie ce căuta către biserică. Elena era palidă şi visătoare. Alexandru el însuşi căzuse în gînduri.

— Ce ai? îl întrebă ea.

— Ce fineţe au femeile! răspunse el.

— Nu crede, Alexandre! zise Elena, nu a fost aceasta o stratagemă cum gîndeşti, poate... voi fi a ta; daca odată ţi-am mărturisit că te iubesc... nu sînt ca celealte femei... nu ştiu să înşel, nici să mă înşel... care este femeia ce iubeşte cum te iubesc eu şi care nu sfîrşeşte prin a se da?!... Daca este o crimă, nu este a se da, ci este a iubi. Toate femeile care iubesc tremură cînd se gîndesc că pot să facă cel din urmă sacrificiu, şi îl fac!...

Ceialţi veniră atunci. Ei se puseră la convorbire. Principesa începu a deveni geloasă de Caterina. „Ce fel?" îşi zise ea, această fată să fie preferată mie de Georges, ea, o piţigăitură nebăgată în seamă, să mă lase pe mine, principesă, bogată, spirituală, frumoasă?... nu se poate!... crez că şi-a pierdut spiritul!... am să-i observ cu băgare de seamă. Să aflu."

O trăsură întră în monastire: era postelnicul. Elena îi ieşi înainte. El ajunse plin de bucurie, căci reuşise într-o speculă comercială.

— Apropo! zise el. Să vă dau ştiri despre Bucureşti?

— Ha! ha! ziseră damele.

— Ne acuză gazetele că am subscris o petiţiune către turci, prin care am cere starea veche.

— Daca aţi făcut, bine aţi făcut — zise Zoe — dar nu aţi făcut-o. Sînteţi laşi!...

— Se mai vorbeşte de schimbarea ministeriului... Se zice că bărbaţii domniii-voastre au să intre în combinarea nouă.

— Ah!... strigă principesa. Era şi timpul!...

— Nu s-a făcut încă, răspunse postelnicul... mai am o noutate...

— Care ?

— Nunta domnişoarei Serescu în două zile...

— S-a decis ?

— Negreşit...

— Dar cine o să asiste ? zise Zoe. Eu una nu am inimă cu lucrurile de astăzi !... cu cine o să ne găsim la nuntă ! femeile ofiţerilor, avocaţilor, profesorilor, bancherilor, lipscanilor, doctoresele încacă toate balurile ! în toate locurile ! Ce nenorocire !... nu pot să le iert pretenţiunele de a se arăta pe acelaşi picior cu noi !... nişte mojice !...

— Ai dreptate, zise principesa. Unde este timpul nostru ?... atunci, la baluri, comisarii însărcinaţi să priimească ducea damele de clasa II, neguţătoresele, ofiţeresele, la stînga ; şi pe cele de clasa I la dreapta, acum ne amestecă cu toate aceste parvenite !... ce oroare [1] !...

— Ce să faci, principesă ? zise postelnicul. Convenţia a ucis clasele ; nu mai sînt în ţară decît români : dar bun e Dumnezeu !

— Convenţiunea a făcut pe toţi românii nobili, zise Elescu.

— Eşti prevenit împotriva nobleţei... strigă Zoe, îi faci un rezbel fără repaos !

— Te înşeli, doamnă ! Aş fi voit ca românii să aibă o aristocraţie de naştere, căci atunci ţara n-ar fi fost atît de căzută. Această instituţiune a fost folositoare popolilor, mîndră de străbunii săi străluciţi prin fapte mari, ei ar căuta să le semene, ar face fapte mari, sacrificii de avere, de viaţă pentru naţiune. Dar tradiţiunele nu sînt ; istoria este mută asupra numelor celor ce numeşti nobili !... nobili de ieri, ei nu înţeleg drepturile cu datorii, caută să puie mîna pe o putere, ea însuşi redusă la o stare de servilism, de sclavie, numai ca să se bucure de nişte bunuri materiale al căror preţ vor fi ignorinţa, trădarea !

Nu crede că atac această instituţiune... Ea a fost bună în timpul său : atac persoanele care, printr-o conduită

[1] In ediţia de bază : eroare.

degrădătoare, au degradat-o și însuși printre persoane voi face excepțiune. Mulți din bărbații care dau dovezi de simțimente nobile sînt din această clasă. Ascultați! generațiunea de astăzi este sub urgia unui blestem... pe cît va exista ea, nici o mîntuire nu poate să fie.

— Ce zici, pentru D-zeu! strigă Elena.

— Acesta este adevărat. Ceea ce numim astăzi o națiune este un corp ce nu mai are inimă... voiți ca să vă dovedesc? Streinii au călcat în picioarele cailor mormintele părinților noștri; cei mari au priimit pe inemici cu cununi de flori!... onoarea, patriotismul, independința sînt văzute aici ca niște crime!... nu-mi vorbiți că cei ce cîrmuiesc sînt răi!... Cei ce cîrmuiesc sînt asfel căci națiunea este asfel. Ei sînt expresiunea țărei.

— Sînt multe lucruri de zis între acestea, răspunse Elena. Majoritatea este bună.

— Bună ca să devie complicea minorităței!...

Elena tăcu. Ea cunoștea caracterul lui Alexandru, asfel înțelese că amărăciunea ce vărsase în vorbele sale avea o cauză într-un nou acces de gelozie și națiunea română nu era pentru nimic. „Dar care să fie motivul noii sale supărări? negreșit — își zise Elena — e gelos de bărbată-meu!..." Alexandru era un caracter care ar fi fost nesuferit, fără nobleța ce avea totdeuna. Daca ar fi însurat, ar fi ca cei mai mulți bărbați care, în bănuielile lor, de multe ori nedrepte, nevoind a se exprima ce simt, găsesc diverse pretexte spre a certa femeile lor pentru cutare sau cutare lucru ce se face în casă...

Seara aceea trecu fără nici un incidinte.

A doua zi călătorii vizitară peștera unui sihastru în muchea unui munte, gustară ceva și plecară către Fănești.

Alexandru se puse în trăsura în care era Zoe și principesa Iordache.

— Frica ursului te aduce la noi! îi zise Zoe cînd plecară.

— Frica ursului?

— Mai întrebi?... frica postelnicului.

— Nu am pentru ce...

— Ia lasă vorbele... zise Zoe... ești nebun dupe Elena.

— Vă jur !...
— Nu jura !... o iubeşti.
— Nu !...
— Nu te crez... cată să dovedeşti...
— Cum ?
Zoe se gîndi puţin, apoi luînd un aer cochet şi plecîndu-se la urechea lui Alexandru, îi şopti ceva ce principesa nu auzi...

Ei se înturnară astă dată fără a se mai opri undeva. Seara erau la Făneşti. Elena se prepară ca să cunune duminica viitoare pe protegeata sa de la Brebu, trimise banii promişi egumenului şi dispuse asfel ca părinţii tinerilor să vie cu dînşii la Făneşti.

Damele se retrăseseră în camerile lor de culcare.

STAFIA

Zoe se aruncase pe pat. Ea era îmbrăcată cu un capot de batistă fină peste o cămaşe iară de batistă, peste acest capot trecuse un brîu de mătase albă. Pe cap pusese o bonetă elegantă de valansienă, părul ei era strîns cu îngrijire. Văzînd-o cineva asfel, ar fi zis că aşteaptă un amant. Ea se prefăcea că este aproape să adoarmă ; candela era stinsă. După cîteva minute, rădică capul, ascultă : principesa sufla ca o persoană ce doarme. Se scoală pe jumătate... ascultă, coboară din pat... ascultă încă... Se îndreptează către uşe, o deschide.

Afară se auzi un tunet. Cerul era coperit de nori ; vîntul începuse să sufle.

Să ne înturnăm la Alexandru. Elena astă dată nu-i mai dete budoarul ei pentru culcare, acesta îl dete postelnicului, iar lui Alexandru îi dete o cameră lîngă camera ei de culcare, cu îndatorire să o împartă cu Georges. Din camera sa Elena auzea tot ce ar fi putut face vecinii săi. Ce-i dicta această măsură ? poate dorinţa de a-l avea sub ochii săi neîncetat.

Aceşti doi juni se culcară şi adormiră.

Elena veghea mai toată noaptea.

Vijelia începuse afară, fulgerele și tunetele se succedau necontenit, ploaia și vîntul băteau în ferestrele camerii unde dormea postelnicul. Zgomotul vijeliei îl deșteptă din somn. „Ah — zise el — porumburile mele au să crească !..." Dar fuse silit a se opri aici... Se șterse la ochi să vază mai bine... nu se înșală, prin camera sa umbla o fantasmă albă ; el o zări la lumina fulgerilor.

Ca toți oamenii ignorinți și slabi de judecată, postelnicul era superstițios. El credea în stafie, în strigoi, în iele, în zburători, în fermece. Crezu că este o stafie. Își aduse aminte că se clădise casa pe o casă în ruine și că țăranii ziceau că acolo au văzut de multe ori stafia. „Sînt pierdut — își zise el — iată stafia !... D-zeule, scapă-mă !... dacă voi striga, ea mă va sugruma !..."

El începu să tremure ca un copil ce crede că vede un spirit răufăcător, și își puse plapoma în cap.

Stafia se apropia de pat, întinde mînile, postelnicul se crede pierdut. El simte mișcările mînicii ei... Mîna stafiii rădică plapoma după capul postelnicului ; atinge fața lui ; o răsfață ; postelnicul nu mai sufla... Stafia se așează pe pat lîngă dînsul, postelnicul scoase un gemet. Un fulger aruncă lumină... Acum stafia începu să tremure. Ea văzuse fața postelnicului. Ce va face ? se înșelase : nu era postelnicul acela ce căuta. Ea retrase mîna repede, să scoală, să depărtează ; crede că postelnicul o preurmă ; iese din cameră și se face nevăzută.

Nenorocitul superstițios rămase în pozițiunea care luase, ascultînd și tremurînd de spaimă. După o oră avu coragiu să rădice capul, să asculte, să privească. Înțelegînd că stafia a fugit, aprinse lumînarea ; nu văzu nimic.

„Nu am visat, zise el. Era stafia, am văzut-o, m-a atins pe frunte cu mîna rece ca de mort !..." El ar fi voit să iasă afară, să deștepte toată casa, să spuie că a văzut stafie ; numai temerea de a se întîlni încă o dată cu fantasma îl ținu pe loc. Umblînd prin casă, zări o încingătoare ; o culege ; era un brîu alb de mătase. „Iată o dovadă ! zise el, că a fost stafia ! și totdeodată aruncă brîul departe de dînsul... Este fermecat", zise el.

Toată lumea ieșise în salon. Postelnicul, ca niciodată, nu se arăta. Elena, crezînd că bărbată-său este bolnav,

se duse la dînsul. El îi spuse tot ce i se întîmplase cu stafia, ceea ce făcu pe Elena să rîză. Dar cînd îi arătă brîul de mătase alb ce stafia pierduse prin casă, Elena simți că pămîntul se învîrtește cu dînsa ; un fior rece coprinse toate nervele corpului ei, deveni palidă, și vocea sa începu să tremure.

— Vezi ? ai încetat d-a mai rîde — zise postelnicul — nu-ți spuneam eu că e stafia ! iacă brîul ! toți țăranii care mi-au spus că au văzut-o și au zis că poartă un brîu alb...

Pentru ce Elena se impresionă atît la vederea acestui brîu ? Lucrul este lesne de înțeles : ea recunoscu brîul Zoei — își aduse aminte că acea cameră fusese totdauna destinată pentru Alexandru ; un simțimînt de gelozie mișcă toate fibrele inimii ei. Această boală era nouă pentru dînsa, ca și amorul ce avea. I se părea că văzu pe Alexandru la picioarele Zoei, scoase un țipăt și căzu leșinată pe pat.

— Iată ce-mi face stafia ! zise postelnicul ; mîne părăsim această casă !...

Elena se redeșteptă, dar palidă și frumoasă ca suferința. Suspinele o îngîna... Ea rămase încă în această cameră pe pat... Ce nu ar fi dat să poată vorbi cu Alexandru !...

„Acum înțeleg, zise ea. Suferințele lui Alexandru !... Cele ce zicea... erau mincinoase. Nu era gelos. Se prefăcea... Doamne ! Doamne ! ai milă de mine !... pînă astăzi, credeam că îl iubesc... cum mă înșelam ! nu ! eu nu-l iubeam ! credeam că îl iubesc !... De astăzi numai am început a-l iubi... oh ! acum, acum îl iubesc !... Dacă ar fi acum acolo, aș voi să-i scot inima din piept cu un fier !... dar dacă va fi inocente !... Alexandru meu ! oh ! ce grozăvie !... Ce am zis !... Sînt nebună !... unde este ?... Vino, dulcele meu !... vino să-mi cer iertare că am putut să gîndesc rău !..."

În același timp, Zoe, în camera sa, făcuse o scrisoare pe care voia să o trimiță cu om înadins la București, aici era cel din urmă act al comediei cu Ranu. Acest act trebuia să se joace duminică la Fănești. Zoe era sigură acum că Elena era înamorată dupe Ranu ; că Alexandru era îna-

morat după Elena. Durerea de a se vedea desprețuită de Alexandru pentru Elena o întărîtă și mai mult. Trimise scrisoarea pe un om al ei sigur.

Cînd fuse la gustare, postelnicul spuse cu spaimă tot ceea ce i se întîmplase cu stafia. Toată adunarea rîse de credulitatea lui. Cînd însă spuse că stafia, fugind, pierduse un brîu alb pe care îl găsise el, Zoe deveni palidă. Ea tremură gîndind că Elena o să recunoască brîul ei. Iată o armă în mîna rivalei ei ! Elena putea să-i facă rău cu acest talisman ! Cel puțin el dovedea că ea fusese stafie, ceea ce ar fi făcut-o ridiculă, sau că se dusese în camera postelnicului, ceea ce era de cel mai din urmă dispreț. Elena, din parte-i, avu ochii țintiți pe fisonomia lui Alexandru, doare va ghici pe impresiunile ce-i va face această istorie, dacă el avea vreo complicitate cu stafia. Fisonomia lui nu exprimă nimic, dacă nu indiferința. Însă aceasta nu o liniști.

— Ciudat lucru cu această stafie ! zise Alexandru postelnicului ; eu te crez că ai văzut-o... dar crez că a fost stafie cu mînile albe și delicate...

Alexandru observă că Zoe își ascunse mînile.

„Ah !“ zise el în sine... apoi urmă tare :

— Nu este anevoie de dovedit daca ea a lăsat după dînsa brîul alb ; poate că cineva va recunoaște acel brîu...

— Să ni se arate acel brîu, zise Georges.

Zoe tremură.

— Bravo ! zise postelnicul, să ni se arate acel brîu...

— Să lăsăm stafiele — zise Elena — bărbată-meu a visat...

— Am visat ?...

În fine, Elena căută în toate chipurile să înlăture ideea de stafie și de brîu.

Toată ziua aceea Elena nu putu să vorbească în parte lui Alexandru. Către seară ei rămaseră singuri în chiosc cîteva minute. Elena rămase tăcîndă, ca să arate că este supărată pe Alexandru. Acesta îi luă mîna și o încărcă de sărutări... Ea retrase mîna.

— Ce ai, Elena mea ? o întrebă Alexandru, pentru ce această răceală ?

— Pentru ce ? Oare nu am dreptate ? pentru ce Zoe a intrat în camera unde dormea bărbată-meu ? Știa că acea cameră este aceea în care todeauna ai dormit, în care lumea știa că ocupi...

— Ce fel ? întrebă el ; acea fantasmă a imaginațiunei postelnicului era reală ? a fost Zoe în adevăr ?

— Ce căuta ?...

— Ești geloasă ?

— Geloasă ?... ce zici !... de o creatură atît de înjosită !... îți spui că voi să știu daca te-ai coborît pînă să consimți la cochetăriile unei mesaline...

— Îndoiala ! tot ce nu este Elena mea este rece pentru mine. Înainte de a te cunoaște, erau multe lucruri frumoase în lume. Dar din acel moment tot ce a fost încîntător s-a stins, și tu singură ai rămas ! ochii mei lasă valurile azurate ale cerului în care se scaldă aurorile zilelor, ca să nu privească decît fața celui ce iubesc, urechile mele se întorn de la murmura vînturilor pe verdele sîn al pămîntului ca să asculte numai vocea celii ce iubesc ; mirosul meu uită parfumul îmbătător al florilor ca să nu aspire decît parfumul sînului acelii ce iubesc ; ea este singură în lume ! singură ca viața lîngă care nu poate să existe decît moartea.

— Vorbele ce îmi zici sînt dulci ; dar ele chezeșuiesc oare faptele ?...

— Faptele, Elena, ascultă ! ce dovezi să-ți dau despre amorul meu ? Cere orice sacrificiu și vei vedea dacă te iubesc sau nu...

— Nu cer nimic ! Ceea ce aș putea să cer ar fi să pleci undeva, să încetezi de a ne vedea ; să mă uiți... dar, vai... aceasta este cu neputință... mă va ucide !...

— Spune-mi încă o dată aceste vorbe, îngere dulce al vieții mele !... oh ! lasă-mă să crez că într-această lume unde sînt strein, este o inimă ce s-ar fărîma de durere pentru mine !... cît de dulce este a ști că sînt iubit !... a ști că sub această boltă cerească sufletul meu nu este rătăcit !... Dar iară cît trebuie să sufer gîndindu-mă că nu poci a-ți zice *te iubesc*, fără a-ți aduce aminte că destinul a scris în cartea sa aceste vorbe

fatale : *nu-ţi este permis a iubi decît cu condiţiunea de a fi trădător !*

— Aceste vorbe mă omoară !... nu voiam să mi le aduci aminte... Eu te iubeam răpită de visul ce mă domină... aceste vorbe mă deşteaptă ca să văz realitatea şi să sufer... eşti crud !... Dacă te mustră cugetul că amăgeşti un om către care nu ai nici datoria amiciei, cît trebuie să mă mustre pe mine care am călcat legăturile cele mai sacre ?... ar fi mai onest a părăsi ţara şi a fugi cu tine. Cel puţin, părăsindu-l, nu aş fi trădătoare.

— Vrei ? o întrebă Alexandru.

— Da !... răspunse Elena cletenînd din cap cu întristare.

Dar ei cătară să tacă. Oarecine păru. Elena se retrase în camera ei, unde căzu într-o adîncă meditare.

„Nu voi avea niciodată curagiul a mă despărţi... îşi zise ea ; fetiţa mea va fi pierdută în lume !..."

O NOUĂ ÎNTÎLNIRE

Era în ziua de sîmbătă. A doua zi era să fie nunta Mariii, acea fată de la Brebu. Nuntaşii veniseră în Făneşti cu toate trebuincioasele şi aşteptau ziua cununiei. D-na Elena din parte-i încă se preparase la aceasta. Sîmbătă seara veniră încă două familii de la Bucureşti, între care se afla Talangiu. Seara aceea se trecu în critice de tot felul, politica jucă cea dintîi rolă. Toţi se ocupau atunci despre cauza incendiilor de la tabăra din Floreşti.

— Cum voiţi să nu puie soldaţii foc — zise Talangiu — cînd sînt aşa de rău trataţi !... în baracele lor ei sînt mai rău decît vitele : se speculă asupra hrănii lor, asupra vesmintelor lor, se plîng şi nu li se ia în considerare plînsurile. S-a cheltuit milioane de lei, şi pentru ce ? ca să chinuiască bieţii soldaţi ? ! pe cine vor să sperie cu tabăra ? cu cine o să ne batem ? Sîntem noi în stare a ne înfrunta cu oştirile streine, noi, care sîntem armaţi cu ciomege ? rătăcire ! De un secol românii nu s-au bătut cu nimeni şi tocmai acestea le-a păstrat drepturile,

armele noastre sînt tractatele între puteri și Turcia ; ele ne apără mai bine decît aceste cîteva mii de ostași.

— Bine zici — îi răspunse Georges, cu oarecare ironie — din momentul ce oștirea română nu poate să apere nici țara contra invaziunelor străine, nici ordinea publică, urmează a fi desființată cu totul, ca să nu coprinză în budget douăzeci de milioane în deșert !

Talangiu îl privi cu un surîs disprețuitor și tăcu, ca cum ar fi voit să arate că adversarul său nu merita un răspuns. Apoi urmă șirul discursului său :

— Țara aceasta e mică. Nu poate trăi prin sine însuși, ci totdauna pusă sub o protecțiune străină. Iată ceea ce au înțeles părinții noștri, ceea ce au pus în practică, și care face cea [mai] mare laudă a lor. Iată calea ce trebuie să luăm și noi, daca voim a scăpa printre vijeliile timpului drepturile de autonomie. Ni se impută nouă, boierilor țării, că în treizeci de ani trecuți ne-am supus cînd turcilor, cînd nemților, cînd rușilor. Acesta a fost un mare sacrificiu pentru care trebuie să ne laude, căci prin acest mijloc am putut scăpa drepturile țării amenințate. Să nu mi se vorbească de acele capete aprinse ce visează la neatîrnarea țării ; acei oameni sînt nebuni sau plătiți de streini, să zică că românii pot să apere țara lor cu armele în mînă ! Cei ce ar vorbi asfel nu cugetă altceva în spiritul lor decît să ne despoaie de proprietăți și să le dea țăranilor...

Alexandru, ce pînă atunci tăcuse, îi fu cu neputință de a nu răspunde :

— Daca popolii Europei ar ști că popolul român pe care l-au găsit demn a-și vărsa pentru dînsul sîngele fiilor lor și tezaurii lor, spre a-i sparge lanțurile, ar avea în sînul lui oameni care își fac o glorie din umilință, negreșit că acei popoli ar roși că au putut să facă acele sacrificii pentru un corp căzut în putrejune !... Nu fac aluziune la dl. Talangiu ; d-lui îi este permis a simți astfel. Această molătate de simțimînt la d-lui este simptomul unei boale. Aci nu poate să fie vorbă de bolnavi ; aceștia vor face totdauna excepțiune, chiar atunci cînd în loc de a se afla în vreun spital se află în saloane. Răspunz în genere acestei școale ce din Fanar a trecut

pe malul Dunării unde a găsit discipuli ; acestei şcoale ce a inventat slăbiciunea şi sclavagiul, acestei curtizane neruşinate a cezarilor bizantini. În deşert vocea tînără a patriotismului va căuta să-i converteze !

Talangiul îşi muşcă buzele.

— Dar pînă atunci — urmă Alexandru — este trebuinţă să se ştie că un popol cît de căzut, cît de putred ar fi, nu poate să împărtăşască aceste simţiminte.

Daca însă sîntem convinşi că acest popol român nu mai are nici o scînteie de viaţă, şi nu mai este viitor pentru dînsul, atunci pentru ce să mai păstrăm pe faţa pămîntului un cadever putred, ale cărui miesme aruncă veninul, şi nu avem curagiul a-l înmormînta ?

Aceste vorbe produseră o senzaţiune adîncă în inimile ascultătorilor ; nimeni nu mai răspunse. După cîteva minute literatura română înlocui politica în convorbirile lor. Georges se plînse că de cînd au început luptele politice românii au părăsit cu totul tărîmul literelor.

— Politica a ucis literatura — zise el — luptele politice au un scop negreşit, *întărirea naţionalităţei* : dar poate să existe o naţiune cînd românii nu au o literatură, adică cînd nu au o limbă, o gramatică, un dicţionar, o istorie ; cînd nu sînt poeţi mari care să ne dea epopee, tragedii, sau mai bine cînd nimeni nu mai citeşte nimic de literatură ? cînd devine un fel de ruşine pentru oameni a citi cărţi scrise în limba română !...

— Of !... strigă Zoe. Ce idee !... literatură naţională !... Cine îşi pierde timpul a citi nimicuri de acelea ?... sînt bune să le citească lacheii mei !... Ce poate să scrie nişte români ? !...

— Ai dreptate, răspunse principesa. Bărbată-meu, principele, este abonat la cîteva ziare ; nu le citeşte niciodată ; le citeşte lacheii...

— Niciodată nu aş fi crezut că poate să existe o literatură română, zise o damicelă ce venise aici în urmă cu maică-sa.

— Tot aşa precum există şi o damă română, răspunse Alexandru.

— O damă română... urmă Adela, eu nu sînt română, tată-meu este grec.

La aceste vorbe se făcu un rîs general excitat de Caterina.

Muma Adelii veni în ajutorul fie-sei.

— Fii-mea — zise ea — vorbește asfel fiind crescută în țări streine, unde nu a învățat să iubească pe români !...

Caterina dete încă o dată semnalul de rîs.

Bătrîna mumă se supără și, cu un ton propriu femeilor ordinare, îi zise :

— De ce rîzi, domnișioară ?... fie-mea a avut mijloace să învețe în țări streine, daca și altele ar fi avut acele mijloace...

Ea nu termină vorba, toți oaspeții să puseră să rîză.

Elena, voind să înlăture chestiunea personală, reveni la literatură.

— În fine ! zise ea, este începutul unei literaturi românc : o literatură care ar fi prosperat daca ar fi fost încuragiată de patriotismul românilor. Vedeți grecii, maghiarii, sîrbii ? Ei ne-au întrecut și pe acest tărîm : cauza nu este anevoie de cunoscut. Nu crez ca Dumnezeu să fi pus mai mult geniu în capul grecilor, maghiarilor și sîrbilor, decît în capul românilor ! dar crez însă că a pus mai mult amor de patrie în inima lor decît în inima noastră. Acest amor de patrie a făcut ca la ceialți trei populi să citească mai multă lume producțiunele literarie. Să le încuragieze prin toate mijloacele putincioase. La noi nu numai că scrierile literare nu sînt citite ; dar încă autorii sînt persecutați, închiși, cînd nu sînt desprețuiți.[...]

— Daca nu citim românește, cauza este că autorii români nu au produs nimic care să merite ! zise Zoe.

— Cum e turcul și pistolul ! Cum e țara și autorii, răspunse Georges.

Elena răspunse Zoei :

— Nu voi răspunde ca dl. Georges, dar voi zice că daca la noi ar fi răsărit geniurile ce au făcut gloria altor populi, noi încă nu am fi citit producțiunile lor și nu am fi avut pentru dînsele decît același dispreț ce avem astăzi. Dacă te-aș întreba astăzi : ai citit pe autorii români cei ce se află, îmi vei răspunde că nu ai

citit, că nu știi ce au scris ; acest răspuns mi-ai dat totdauna. Nu înțeleg, dar daca nu știi ce au scris acești oameni, cum găsești că nu merită să fie citiți ? !

— Eu voi zice ceva, daca domnii democrați nu se vor supăra ! zise Talangiu. Greșala este și a autorilor — urmă el — cei mai mulți nu sînt nobili și prin urmare nu au prestigiu...

— Iată o idee ciudată — răspunse Elena — și cu atît mai ciudată că vine de la d-ta.

— Poci să vă dau un exemplu, doamnă.

— Care ?

— Știi pentru ce Lamartine a făcut atîta zgomot în Francia ca poet ? pentru că a fost nobil. Nobilii i-au făcut aceasta.

— Așa este ! zise principile Iordache. Poeziele lui veniră atunci în sprijinul unor principii sacre și zguduite de spiritul revoluțiunilor.

— Mă iertați, răspunse Elena. Este un poet mult mai popular, mult mai gustat în Francia. Béranger, și cu toate acestea el nu era din noblețea franceză. Este nobil prin sine ; el este fiul națiunei, fiul lui Dumnezeu ! de vom veni la noi, încă o dată, nu este nobleță.

— Doamna e republicană ? întrebă un nou venit ce fusese democrat și se schimbase în urmă.

— Poate, domnule — răspunse Elena — dar sînt aceea ce am fost totdauna : neschimbată.

Nici unul nu fusese mai aprins revoluționar decît acest întrebător ! odată propagă idei rele. După căderea revoluțiunii, el emigrase în țări streine, astăzi înturnat în țara sa, după ce dete mîna cu toate partidele pe care le trădă una după alta, se dete cu cei mai înfocați retrograzi ; este un fapt netăgăduit : renegații devin aspri pentru credința ce a avut înainte, și înfocați pentru credința ce îmbrățișază. Aceasta se explică prin temerea ce au de a nu fi suspectați. D-nu X era către acestea ambițios fără măsură ; invidios ; cît orice suflare omenească avea o calitate oarecare, i se părea că acea calitate era răpită din proprietatea sa. Aceasta îl făcea către ceialți oameni rău, mic, egoist. Erau două lucruri ce

iubea și ura cu deosebire : se iubea pe sine și ura pe amicii săi.

Cînd Elena îi răspunse, făcînd o ușoară aluziune la schimbarea opiniunilor lui X, deveni palid de mînie. Convorbirea literară căzu ca să dea loc politicii : ministerul se puse din nou pe tapet ; fiecare rupea cîte o bucată din mantia ministerială. Asfel, după cîteva minute, nenorocitul minister nu mai avea nici un prestigiu. După dînsul veni rîndul liberalilor. Capii lor fură atacați cu furie, nu rămase nici un viciu, nici o crimă care să nu li se atribuie.

— Sînt niște tîlhari ! zise Talangiu.

— Da ! da ! răspunseră mai mulți.

— Domnia-ta zici aceasta ? răspunse Alexandru indignat. Uiți că în anii din urmă, cînd erai la putere, ai cîștigat un proces nedrept prin ordinul ce ai dat judecătorilor, amenințîndu-i cu scoaterea ? Domnia-ta zici aceasta, domnule N..., care ai urmat pe o damă căria erai dator cu un zapis de zece mii de galbeni și în loc să i-l plătești, i l-ai rupt ? Domnia-ta zici aceasta, principe Iordache, care, prin înrîurirea ce aveai în trecut, ai schimbat cu o mănăstire un petec de moșie și ai luat în loc o moșie de zece ori mai mare ?... Domnia-ta zici aceasta, domnule M..., care ai luat mită douăzeci mii de galbeni la...

La aceste vorbe, ei protestară toți ; dar nu se crezură ofensați și nici nu găsiră cu cale a se mînia contra lui Alexandru. Cînd muma sau soția zice că fiul sau bărbatul a fost în foncțiuni cîștigoase și nu au știut să-și facă stare și îi blamă ca pe niște nemernici despre aceasta, se înțelege că mustrările de hrăpiri nu pot să ofenseze pe cei ce le-au făcut. Acea mumă, acea soție ce laudă abuzul și hulește onestitatea sînt fiicile societății care cugetă ca dînsele. Cîți oameni nu și-au făcut averi din ocupațiuni în timpul cel mai scurt ? ! Foncționarii integri au rămas săraci și vestejesc în mizerie ! cei ce au hrăpit, s-au îmbogățit, prosperă, sînt înconjurați, chiar de aceia ce au aerul a dezaproba hrăpirile. O schimbare a început a se face într-aceste datine, de vreo trei ani, grație libertății presei. De aici ideile noi sînt atît de rău privite

de aceste legiuni ale trecutului şi prezintate sub atîtea calomnii, de către cei ce au interese a se înturna vechiul regim !...

— Lasă-i să strige — zise N... noi avem votul...

Oaspeţii se sculară de la masă cu cea mai mare linişte. Ei trecură seara în salon şi în chioscul din grădină. Alexandru găsi ocaziune de a şopti Elenei :

— Voi să-ţi vorbesc în parte !

— Unde ?

— Aici. Mai tîrziu...

— Nu se poate !...

— Trebuie, ori mor !

— Viu ! viu ! zise Elena.

Era o oră după miezul nopţii. Toţi dormeau. Noaptea era frumoasă ca toate nopţile de vară la ţară. Cîrsteiul se îmbăta de cîntările sale, cerul era senin ; luna plana în spaţiu şi îneca faţa pămîntului de raze de lumină. Alexandru era în chiosc, aştepta. Pe una din ele el văzu o fantasmă albă ce înainta către chiosc. Era Elena. Ea se apropie, intră în chiosc.

— Cît trebuie să te iubesc — zise Elena — ca să viu noaptea aici !

— Nu este destul aceasta...

— Cum nu este destul ?...

— Elena mea, trebuie să laşi bărbatul... să te dăsparţi... să plecăm în streinătate...

— Să mă dăspart ?... dar lumea ?...

— Singură ai zis că mai bine vei să laşi bărbatul decît să-l amăgeşti...

— Ai dreptate... am zis aceasta... da, da, mă voi despărţi de dînsul ; dar ora nu a venit încă... vezi, Alexandre, nu este nici un sacrificiu care să nu fac pentru tine, dar caută să ai răbdare... Ce te gîndeşti ? ar zice cineva că te îndoieşti de vorbele mele...

— Ai ghicit... ceva îmi spune că mai tîrziu o să mă uiţi.

— O să te uit ? întrebă Elena. Razele lunii ce intrau în chiosc lăsară să se vază pe buza ei un surîs plin de amărăciune. Cînd voi muri, poate ! urmă ea.

— Înainte de a muri, Elena mea! ești tînără, frumoasă, poetică; dulce ca acele creațiuni ce au făcut să creeze geniul omenesc în momente de inspirare divină; dar ești femeie. Mîne mă vei uita; mîne vei roși că ai putut să mă iubești! nu va veni un timp cînd vei zice altuia ceea ce îmi zici mie?...

— Taci! taci! strigă Elena, sau mă voi desprețui singură! Ceea ce ți-am promis, voi face... dar mai tîrziu...

— Oh, sufletul meu! cît voi fi de ferice cînd voi ști că am a trece viața legănat de răsfățările tale! vom pleca de aici în țări streine, în locuri singuratice, poetice, dulci ca amorul nostru.

— Dară... în locuri depărtate... unde să nu mai revedem ceea ce am văzut, să nu mai auzim ceea ce am auzit... departe de oameni... nu este așa că oamenii sînt răi? nu ai a te plînge de dînșii? eu poci zice aceasta! am suferit de la oameni... au fost nedrepți pentru mine; nu am adus în lume decît viața mea și ei au sacrificat-o ca să mulțumească o nebună ambițiune!...

— Dar vorbile tele sînt triste, Elena mea, niciodată nu te-am cunoscut mai tristă; uită tot ce oamenii au putut să-ți facă rău!... ești lîngă acela ce te iubește ca viața sa. Aceste minute sînt scurte... Să nu le sacrificăm decît amorului nostru! noaptea este frumoasă și pare că întîrzie ca să protege răsfățările noastre; vînturile murmură în arbori, ca cînd ar voi să facă a nu se auzi vorbele noastre de urechile indiscrete. Nu-mi mai vorbi decît de mine, de tine, înclină fruntea ta dulce și suavă pe sînul meu! ca un crin ce se pleacă pe călătorul adormit! amorul are plăcerile și amărăciunile lui — plăcerile sînt scurte... îngerul vieții mele, nu face să cunosc numai suferințele lui!...

— Ceea ce numești suferințele lui poate să fie adevăratele plăceri ale lui... Ce poci face mai mult?...

— Trebuie să fii a mea... daca amorul ce-mi exprimi este real...

— Nu sînt a ta?...

— Întru toate...

— Nu turbura această scenă divină cu idei de altă natură... acesta va veni; dar mai tîrziu... acea zi va fi

o zi mare... o zi de amor și de doliu, o zi de fericire și de mormînt...

— Nu te mai înțeleg !... mă pierz !...

— Știi că sînt superstițioasă... Trebuie să vie ora...

Alexandru o strîngea în brațele sale — buzele lui înflăcărate sărutau buzele ei de roză. Elena palpită pe brațele lui, de amor și de voluptate.

— Este timpul a ne despărți... rezonul meu se turbură : poci să caz : sînt femeie, fugi !

— Oh, niciodată !...

— Alexandre, fac apel la generozitatea sufletului tău — adu-ți aminte că prin ea am învățat să te iubesc !...

— Oh ! generozitatea sufletului meu !... Elena mea... acea abnegare ce cunoști nu poci să mai am...

— Astfel dar vei să faci tot ca să mor înainte de ceea ce este scris ?

Aceste vorbe loviră cu tărie pe Alexandru. Ele îi explicară toate vorbele Elenii de mai-nainte.

— Ce — zise el — nu vei fi a mea decît cu condițiunea ca să mori în urmă ?...

— Te rog să mă lași a trăi încă... pentru tine, Alexandre, pentru tine !...

Ea zise, depuse pe fruntea amantului său o sărutare. Buzele ei arseră fruntea lui Alexandru. Acesta căzuse în genunche înaintea unei canapele. Elena iese de sub chioșc, se strecoară printre alee și dispare pe o poartă a casei care da în grădină. Ea trecu toată noaptea în rugăciune și în lacrămi.

„D-zeule — se rugă ea — ce este această patimă ?... sînt învinsă, sînt lănțuită, și nu am puterea să mă lupt. Tu însuți m-ai părăsit... fă, doamne, să poci cel puțin a mă lupta cu ursita mea !..."

De altă parte, Alexandru trecu noaptea gîndindu-se la vorbele Elenei. „Ea va muri, și a zis dacă va fi a mea !... Oare caută să crez această vorbă ? ea mi se pare inspirată de o delicatețã ce este proprie femeilor binecrescute. Vai ! cîte femei nu au zis aceste vorbe amanților lor și peste cîtva timp au iubit pe alții !... amorul Elenii a sărit ca o flacără de paie ce își ia vîntul îndată sub focul care i se dă. Cîteva zile fură destule ca să se

aprinză de amor !... ca să vie la toate întîlnirile singură îndată ce i-am cerut, fără nici o împotrivire.

Toate acestea mă fac să crez că este o femeie prea uşoară... Cine ştie la cîţi alţii ea nu a dat ceea ce mi-a dat mie ?!..." şi atunci Alexandru devenea gelos, suferea, punea capul în mîini şi plîngea ca un copil.

A doua zi era duminică, zi de nuntă ţărănească, zi de bucurie. Postelnicul se înturnase de dimineaţă.

Pe la zece ore, mai multe trăsuri cu cai se prepărară. Nuna însoţită de Caterina şi alte două dame se urcară într-o trăsură. Ceialţi făcură cum putură. Îndată ce trăsurile ieşiră din curte, cincizeci de flăcăi călări înconjurară trăsura Elenii — alţii alergau înainte şi toţi descărcau pistoalele şi strigau la uşă. Ei spuseră o oraţie curioasă. Nunta ţinu trei zile, trei zile de banchete, de danţuri, de petreceri.

CEL DIN URMĂ ACT AL COMEDIEI

Dar este timp a ne înturna la sujetul nostru. După cununie, societatea de dame şi cavaleri ce veniră la nuntă se înturnă cu nunii acasă la postelnicul. Veni un moment în care toţi aceşti oaspeţi se aflară răsipiţi în salon, vorbind despre ale nunţii. Un serv intră şi zise postelnicului că o ţigană bătrînă, ce vine de la Bucureşti, voieşte să-i vorbească lucruri mari.

— Să vie aici, zise postelnicul.

Această ştire se auzi de toată societatea, toţi erau curioşi să afle care erau acele lucruri mari ce o ţigană bătrînă, venită de la Bucureşti, putea să comunice postelnicului.

După cîteva minute, o ţigană intră. Ea era trecută în vîrstă, crescută prin case boiereşti, învăţase a se prezinta : se închină la postelnicul şi îi zise că ar dori să-i vorbească în parte.

— Ah ! zise principile. Postelnicul are secrete cu asfel de femei !...

— Nicidecum !... răspunse el, și voind să nu cază în această bănuială, răspunse repede : Ce ai să-mi spui, spune-mi aici. Daca nu vei, poți să pleci...

Țigana puse ochii în jos și zise :

— Daca voiești însuși domnia-ta... viu să mă plîng împotriva cocoanei dumitale... am avut un fecior, care era lacheu în casă boierească... este aproape o lună de cînd a venit... femeia dumitale, mă iartă a spune lucrurile cum sînt... s-a înamorat de dînsul... îl ține aici prin silă și eu, muma lui, sufer și mă pierz fără ajutorul lui...

— Femeie ! strigă postelnicul, ești ori beată, ori nebună...

— Nu sînt nici una, nici alta, boierule, răspunse țigana. Copilul meu este aici schimbat în veșminte de boier...

În acel moment Ranu intră în salon.

— Iată copilul meu — strigă țigana alergînd la Ranu, apoi, întorcîndu-se către Elena — mi-am găsit copilul, cocoană... și ți-l voi smulge din brațe-ți... mi l-ai hrăpit : ca să-ți mulțumești plăcerile, cînd eu, muma lui, mor de foame... asfel sînteți voi, cucoanele!... nu aveți rușine să vă iubiți cu ciocoii !...

— Scoateți afară pe această bețivă ! strigă postelnicul.

— Nu sînt bețivă !... spui adevărat... întrebați pe fiimeu dacă nu sînt muma lui.

— Așa este, răspunse Ranu. Este muma mea.

Elena căzu leșinată în brațele Caterinii.

Toți cîți se aflau de față se uitară unii la alții cu mirare : unii încă surîseră cu răutate. Postelnicul crezu că visează.

— Este o infamie ! strigă Zoe, acest june mi-a fost prezintat sub nume de boier din Moldova... Cînd am venit aici m-a rugat să-l aduc, încît nu am putut refuza... acu văz că am fost amețită cu toți ceialți.

Un om ce era aici dispăruse. Cu capul dezvăluit ieșise din curte, plîngea peste cîmpuri, fără să știe nici unde se duce, nici unde este. Era Alexandru.

Zoe ieșea din salon. După o jumătate de oră trăsura sa fugea spre Ploiești.

Elena priimise o lovitură teribilă, față cu lumea, cît și față cu bărbatu-său : de nimic nu-i făcea atîta rău

ca opiniunea lui Alexandru. El dispăruse la cele dintîi vorbe ale ţiganei. Va afla el că Elena era inocentă ? dacă va afla, nu va fi oare prea tîrziu ? inima lui nu se va fi zdrobit la întîia lovire ?... asfel se întreba Elena, ce căzuse bolnavă de durere. Soţul său o părăseşte. El se lasă să se ameţească de această calomnie cu intenţiune.

DUCEREA LA CAPITALĂ

Dar să ne înturnăm la Alexandru. După vorbele ţiganei, părăsi salonul într-o dispoziţiune de spirit de la care nu mai era decît un pas pînă la pierderea totală a facultăţilor sale intelectuale.

Trecu repede prin curte, străbătu satul şi ieşi la luncă, apucă peste cîmpuri, cu capul descoperit... Cine l-ar fi văzut asfel ar fi crezut că este vreun nebun scăpat de la vreo mănăstire. Era două ore. El merse pînă aproape de seară fără să se oprească, fără să ştie ce cale a luat, către seară fuse întrecut de o trăsură cu patru cai. Cociul, văzînd pe Alexandru, opri caii şi îi propuse să-l ducă la Bucureşti pentru cîţiva sfanţi. Alexandru acceptă şi se urcă în trăsură. Era trăsura egumenului de la Tîrşor ce se dusese să caute pe stăpînul ei în capitală.

Alexandru era zdrobit fiziceşte şi moraliceşte. Elena îi apărea o femeie degradată. El crezu că Ranu fusese amantul ei. „Şi pentru ce nu ? zise el, pentru ce să nu mă amăgească pe mine pentru acela, daca o dată a amăgit pe bărbatu-său pentru mine ?... şi cine îmi spune că nu este o femeie ce-şi schimbă amanţii pe toată săptămîna ?... Ea nu s-a dat mie ; este adevărat, dar nu a venit în grădină de cîte ori am voit să vie ? Daca nu este astăzi metresa mea, eu nu am voit ! Dar, în fine, a căzut vălul... şi cu cine, D-zeule, cu un lacheu !... oh ! cît o dispreţuiesc acum !... scandal teribil !... cu tot dispreţul ce cată să am pentru dînsa, mi să sfîşie inima de pietate cînd îmi aduc aminte poziţiunea ei umilitoare la vorbele acei fermecătoare !... sărmana femeie !... cum nu a murit îndată de ruşine ? fiul unei ţigane, amantul ei ! ce cădere ! ce umilinţă !..."

Vorbind astfel, căzu în gînduri profunde ; o lacrămă de compătimire curse din ochii săi și păru că stinge flacăra mîniei care îl consuma. „De unde a venit acest om ?" se întrebă el. Această întrebare fuse de ajuns ca să arunce oarecare lumină în spiritul său. „D-zeule — zise el — Zoe a adus acolo pe acest om ! Ea l-a prezintat ! oh ! daca dedesubt nu este o intrigă infamă !... această femeie este în stare să facă tot !... Cine știe daca Zoe nu a cules pe acel lacheu cu speranță ca să compromită pe Elena ? Cine ştie dacă acea ţigană nu a fost adusă de dînsa !... însă pentru care cuvînt ?... voi afla aceasta !... Daca lucrul va fi asfel : daca Elena va fi inocentă... amar acestui intrigante ! voi trage o răzbunare teribilă !... brîul ei cel pierdut este în buzunarul meu... trebuie să mă întorc la Fănești. Dar aceasta nu se mai poate... nu mai poci vedea pe Elena."

Astfel cugetînd, ajunse la București.

Îndată ce intră înîntru, scrise Caterinii acest bilet :

„Am plecat repede, neputînd a mai asista la un scandal ce-mi făcea rău. Rog cerul să ierte rătăcirile acestii femei nenorocite. Ea nu mai poate să aibă în lume nici un alt sprijin decît pietatea d-tale... fii bună cu dînsa : o voi plînge cît voi trăi, căci, în adevăr, nenorocirile ei sînt mari !... Eu voi pleca în curînd și de aici... rog cerul să poci să te mai văz înainte de a porni."

După ce trase aceste rînduri, chemă pe Petru, un serv vechi și credincios.

— Vei pleca îndată la Fănești, unde vei găsi pe d-ra Caterina X... îi vei da acest bilet în mînă. Mîine să fii aici cu orice răspuns îți va da ! Vei cere bagajele mele ce sînt acolo...

Petru luă scrisoarea și ieși fără a zice o singură vorbă.

Era două oare după miezul nopții. Alexandru încercă să doarmă, în deșert ; trecu o noapte teribilă. A doua zi îl prinse frigurile. Doctorul veghea lîngă dînsul tot timpul cît avu delir, în delirul său, el vorbea de Elena, de Ranu ; spuse prin fraze întrerupte o parte din scandalul de la Fănești.

— Aici este un amor pasionat — zise medicul — voi veghea lîngă dînsul !...

Către seară, Alexandru se deșteptă ; întrebă daca Petru s-a înturnat de la Fănești. I se răspunse că nu.

— Amar ! Amar ! zise el.

— Ar fi bine să gonești orice gînduri — îi zise medicul — sau nu poci răspunde de viața d-tale.

— Voi să mor, doctore ! oh ! viața, viața este un mare rău !... Poți să-mi faci o mare bucurie ! Ești om învățat... ai disecat țărîna omenească, ai dezvălit secretele organismului acestii materii bizare ce formează omul, spune-mi că ai găsit secretul sufletului ; spune-mi, totul să sfîrșește pe pămînt ? Aceasta îmi va face bine... nu voi să mai fiu... A fi este mai crud decît a muri... oamenii nu știu ce cer...

— Vai — răspunse doctorul — ce putem noi să știm ?!... Dar lasă-mă să te întreb eu însumi, răul ce suferi vine dintr-un amor pasionat ?...

— Paserea ce zboară după o ramură face să se scuture mult timp ramura, zise Alexandru. Este un amor ce mă părăsește și lasă în inimi o zguduitură. Dar ai ghicit, este un amor. Poți să rîzi, doctore, de această slăbiciune ? sînt cîteva zile, eu însumi rîdeam.

— Peste cîtva timp vei rîde încă...

— Dară, voi rîde, o știu... dar pînă atunci... sufer !...

— Răbdare !... timpul vindecă totul.

Petru intră în casă.

— Ai fost ? întrebă Alexandru.

— Am fost și am adus acest răspuns. Îi dete un bilet. Alexandru îl deschise, îl citește ; iată coprinderea :

„Domnule !

Este inocentă, și victima unor intrigi infame. I-am dat biletul ce mi-ai scris, l-a citit. Acest bilet este insultător ; cine ți-a dat acest drept, nu știu, căci în fine nu ești un profesor de morală. Cu toate acestea, Elena te-a iertat... este bolnavă în pat... voiește să te vază înainte de a pleca. Dar dacă te vei înturna aici, te rog să nu fii atît de sever ca ceialți !...

Caterina“

Acest bilet produse o mare schimbare în ideile lui Alexandru. Către acestea o îndoială crudă plana ca un

nor pe liniștea inimii sale. Alexandru, cu caracterul său, nu putea să fie ferice în viață. El simțea o bucurie vie să nu meargă la Fănești ; se îmbăta de ideea de a tortura sufletul acestii femei ce iubea mai mult decît viața lui ; de a se tortura el însuși.

„Voi să petrec cîteva luni la București, își zise el. Voi să cunosc această societate în care se află femei atît de triste !"

Georges se prezintă la Alexandru.

— Ce zici despre cele întîmplate la Fănești ?

Alexandru se prefăcu pe cît putu, ca să nu se trădeze [1], și răspunse cu indiferință :

— Nu crez ceea ce se zice.

Petru intră și anunță pe dl. Ranu.

— Să vie, zise Alexandru.

Ranu intră.

— Îmi pare bine — zise el — că vă găsesc aici pe amîndoi. Mustrarea de cuget mă apăsa amar ; viu a vă declara că d-na Elena este inocentă.

— Vorbește ! zise Alexandru, oferindu-i un scaun.

Ranu să puse a spune tot cursul intrigilor Zoei, cărora el servise de instrument.

Alexandru și Georges se prezintară la Zoe seara. Societatea ce se afla acolo se compunea de o mînă de tineri, băieți buni, dar fără nici o țintă serioasă în viața lor. Unii din ei își trecea timpul a risipi averile părintești în cărți. Ei nu știu nici să cheltuiască banii ; nu au gust nici pentru călătorii, nici pentru cai, nici pentru arme ; nu sînt nici gastronomi. Cheltuiesc și sînt totdauna fără bani. Trăiesc pentru cămătarii din țară. Acești din urmă îi încongiură și, la trebuință, le oferă sume de bani, sută la sută și de multe ori două sute, și trei sute la sută camătă, bieții băieți nu servă societatea nici ca risipitori, căci tot ce risipesc intră în lăzile unor avari. Doi, trei, patru ani de risipă, și moșiile lor sînt vîndute de cămătari, cumpărate de cămătari. Ei nu se ocupă nici de politică, nici de literatură, de nimic, în fine. Alexandru mai văzu aici un jurnalist. Starea constituțională a produs acest fel de oameni și în Principate. Ei sînt despăr-

---

[1] In ediția de bază : trădea.

ţiţi în două tabere, în jurnalişti liberali şi jurnalişti retrograzi. Înrîurirea lor este încă neînsemnată din cauză că sînt puţini cititori. Ziarele liberale au mai mulţi cititori. Dintre cei din urmă ziarişti au fost care au devenit miniştri, sprijiniţi de opiniunea publică. Au fost asemenea care, în loc să intre pe poarta unui minister, au intrat pe poarta închisorii : aceasta dovedeşte că convicţiunile nu lipsesc printre dînşii. Ziarele liberale au devenit singurul sprijin al ideilor liberale.

Alexandru văzu încă o pepinieră de dame. Muntenile sînt în genere bune, cu temperaminte nervoase, bilioase, limfatice. Ceea ce le invită a repara lipsa frăgezimei naturale prin mijloace artificiale ; sînt însă graţioase, spirituale ; natura a făcut mult pentru dînsele ; educaţiunea puţin, sau nimic. Manierele în saloane sînt fără cenzură. Alexandru văzu mai multe dame şi damicele ce se lăsau cu plăcere a li se săruta braţile pînă la supţiori de nişte tineri. Aceasta este o datină streină. Cititorii îşi aduc aminte că invaziunile streine s-au oprit de multe ori asupra saloanelor din Bucureşti.

Serata era plăcută. O grupă de dame se formase împrejurul Zoei. Aceasta le spunea cum lacheul făcuse conchista unei dame la ţară, şi cum muma lacheului dezvălise intriga...

Alexandru ascultă în tăcere.

„Această femeie este infamă ! zise el, în sine. Sărmană Eleno... tu nu ai pe nimini care să te apere" ; şi, apropiindu-se de acest cerc de dame, zise :

— Vrei să vorbeşti de d-na Elena ?

— Da, da ! zise Zoe... Erai acolo.

— Eram acolo, dar mă iertaţi a vă face oarecare observări... Că Elena era inocintă, că respinsese cu oroare pe acel om... că el însuşi a declarat-o. Şi încă că era pus de d-ta să facă acest scandal.

— Că era pus de mine — zise Zoe — o răzbunare ; dar că femeia aceasta e inocintă, nu mai crede...

— E rîndul meu a vă spune o istorie întîmplată la Făneşti, o istorie curioasă, cu stafii...

— Cu stafii ? întrebară damele cu mirare.

— Nu vă speriaţi ! răspunse Alexandru.

— O să mergeți mîne seară la concert? întrebă ea, voind să schimbe vorba.

— Spune istoria cu stafii! îl rugară mai multe dame. Alexandru începu să spuie cum în camera postelnicului intrase o stafie noaptea și cum, fugind la cîntarea cocoșilor, lăsase să cază un brîu alb de mătase.

— Dar vedeți — adăogă el — cît omul este aplecat spre a bănui totdauna cu nedrept. Toată lumea acolo zicea că brîul era al unei dame ce o stimăm toți!... Eu însă susțiu că este o calomnie.

El arătă atunci brîul. Damele se uitară unele la altele, căci cunoscură brîul Zoei.

Negreșit că fiecine crede că Zoe cel puțin se formaliză, se rușină... Ei, bine! nu, ea era sigură de cercul ei ce îl domina ca o suverană. Se puse să rîză.

— Vă voi spune această istorie, cînd vom fi singuri. Apoi, întorcîndu-se către Alexandru, îi zise încet: Îți iert excesul de gelozie ce te-a făcut să te porți asfel... ești un ingrat. Pentru tine venisem în acea cameră; nu pentru altul...

La aceste vorbe Alexandru rămase înmărmurit. Damele care fură față nu se impresionară întru nimic.

„Ce nerușinare!“ își zise Alexandru. El se așeză lîngă o damă tînără și frumoasă și începu să converseze cu dînsa.

— De mult timp ai venit în București? îl întrebă ea.

— De cîteva luni.

— Nu iubești încă pe nimeni? adăogă dama.

Aceste vorbe măriri mirarea lui.

— Pe nimeni, zise el.

— Cu toate acestea ar trebui să iubești pe cineva... Toate inimele de față nu sînt prinse...

— Nici a dumitale? întrebă Alexandru.

— A mea?... deocamdată, nu! altă dată... dar m-a înșelat.

— Se poate?... a înșela niște ochi atît de înfocați, atît de dulci!...

— Te miri?... singur poate vei face aceasta... Oamenii sînt schimbători!...

Zoe, văzînd pe Alexandru ocupat lîngă o damă mai tînără și mai frumoasă decît dînsa, se văzu rănită în

amorul ei propriu. Se scoală. Se îndreptează către poarta unei camere și îi zise :

— Vei să vezi o nouă producțiune în arta picturii ce mi-a prezintat dl. X., pictorul român ?

— Cu plăcere ! zise Alexandru, care o urmă în cameră.

Zoe, îndată ce intră acolo, se înturnă către Alexandru, se aruncă în brațele lui și îi zise :

— Voiam să-ți vorbesc... șezi lîngă mine !... nu poți să-ți faci idee cît te plîng și știi pentru ce ?... natura și fortuna ți-au dat tot ce poate să aibă un muritor favorit și tu calci în picioare binefacerile lor !... ești de treizeci de ani, vîrstă în care omul caută să-și facă socotelile sale cu lumea ; să știe ce este lumea și ce este el însuși ; să joace o rolă în raport cu credințele sale. Nu cunoști lumea, și lumea nu te cunoaște ; nu ai nici rolă aici. Caută să te decizi... simțimintele profunde, cugetările serioase, aspirațiunile înalte la noi sînt niște oaspeți ce găsesc mai totdauna ușele închise. Cei ce posedă aceste calități caută să trăiască retrași, sau să părăsească o țară unde plăcerile singure au putut să aibă un templu. Dar cel mai bun lucru este a adora zeii ce toți adoră aici. Vei să devii regele acestii societăți ? flatează aplecările ei. Prin acest mijloc eu am devenit tiranul ei. Toate aceste femei sînt la picioarele mele. Opiumul chinezilor are mai puțină putere asupra acelui popul decît cupa cu desfătări ce prezintă să bea acești români însetați de plăceri. Nu crede că ei sînt mai nefericiți decît alții pentru că le place să trăiască asfel... Dacă am cerceta bine natura omului, poate că noi am fi mai aproape de adevăr ! căci, în fine, ce este omul ? ce este viața ?... Omul este o țărînă și viața un vînt. El trăiește o zi. Pentru ce să trăiască în necazuri ?... Trebuie a te decide... a face ca noi... îți trebuie o amantă... fugi de acele femei al căror amor serios aruncă pe viață un parfum de melancolie ! amorul nu este etern ; a iubi și a poseda orice femeie îți place... iată ce trebuie să cauți. Nu este nici o femeie în salonul meu care să nu ți se dea... nu ai decît să arunci ochii...

— Mă spăimînți ! zise Alexandru.

— Cît ai face să rîză această societate daca ar cunoaște simțimîntele d-tale !

— Dar astfel de societate, prin astfel de purtare, îmi inspiră dezgust. Amar femeilor ce se prezintă un singur minut fără vălul pudoarei! pudoarea lor este poezia și această poezie singură face farmecul sexului vostru.

— Idee! zise Zoe. Cei mai mari oameni au găsit mai mare fermec în femeile care aruncaseră vălul pudoarei, istoria mărturisește... femeile fără acel văl au încă poezia lor, o altă poezie: libertate de a vedea tot, de a auzi tot, de a face tot. Ea are farmecul noutății; farmecul înlesnirei. Orele noastre nu sînt înorate niciodată; suferințele ridicule nu le cunoaștem, nu cunoaștem decît plăcerile, schimbarea le renaște, le reîntinerește neîncetat...

— Societatea așteaptă, zise Alexandru. Ce vor zice damele care te știu cu mine aici?

Zoe surîse.

— Ești copil! răspunse ea. Ce pot să zică? că sînt cu amantul meu? ele nu fac toate ca mine?... întredeschide ușa și vezi — nimeni nu mai este în salon — toate au plecat cu amanții lor...

— Dar bărbatul? întrebă Alexandru.

— Doarme, zise ea.

Într-acest timp Zoe își desfăcuse buclele ce cădeau unduitoare pe umerii albi. O lampă revărsa o lumină îndoiasă în cămară.

— Vino lîngă mine, zise ea, șezînd pe o sofa bogată, și trăgînd pe Alexandru lîngă dînsa. Privește-mă... sînt încă frumoasă... tu nu cunoști tezaurii de voluptate ce ți se oferă: frăgezimea fecioarei tinere este palidă pe lîngă aceste farmece: simțurile mele sînt înflăcărate; corpul meu tremură și arde înaintea ta... perii mei se scutură pe cap sub flacăra voluptății... Ochii se turbură... buzele mele ard... locul se învîrtește cu mine... pentru ce întîrzii?...

Ea căzu leșinată pe Elescu, buzele murmură vorbe neînțelese. Alexandru profită de acest leșin și trecu în salon, de acolo își luă pălăria și plecă repede.

„O, femeie — își zise el — tu nu poți procura mai mult decît o femeie ce se vinde la cel dintîi venit: dezgustul!“

Postelnicul George rămăsese în opiniunea că Elena era culpabilă. Din acea zi el nu voi să o vază. Trecea timpul pe la alte moșii și cînd se înturna acasă nici nu cerceta despre soția sa. Auzise că Elena este bolnavă și oprise pe toți d-a trimite să vie vreun medic; o femeie văduvă din Ploești, ce devenise ținuta sa, nu înceta a-l întărîta contra Elenei cu speranța să o lase și asfel să o ia pe dînsa. Postelnicul George ar fi plecat lesne urechea la insînuitoarele consilii ale ținutei sale, daca avariția nu l-ar fi consiliat din contra: Elena avea zestre mare și el nu voia să piarză prin divors.

— Răbdare! îi răspundea el. Poate că cerul o va chema în sînul său, este bolnavă, toate mijloacele sînt luate ca să nu o oprească din această călătorie. Astfel vom avea starea ei.

Către acestea Elena, părăsită de toți, afară de Caterina, începuse a uita lovitura ce i se dase și sănătatea sa se ameliora pe toată ziua. Ea se informa neîncetat despre Alexandru, ar fi dat toată viața sa numai să-l încredințeze că este inocentă. În cele din urmă îi scrie această carte:

„Domnule!

De două luni mă odihnesc cu întristare și cu durere pe patul meu; nu voi să te ostenesc vorbindu-ți de cauza acestii suferinți. Tot ce poci spune este că sufer mult și nimic nu poate a-mi împăca durerile, m-am schimbat asfel încît cu anevoie vei putea a mă recunoaște, fiziceşte și moraliceşte, și sufer cu pasiență fără să poci zări un termen. Daca am o zi mai lină, am două de dureri. Aici toți cîți mă înconjură parcă suferă cu mine. Acest loc acum este locul unde sufletul suferă, dar nu geme; este încă bine de a nu turbura auzul celoralți cu plîngerile sale! Asfel, degetele mele ce s-au dedat să cază pe tonurile minoare *(triste) le am in piano și sunetul muzicii a încetat de a se mai auzi în casa mea! De întristare aceste degete au slăbit, și au îngălbenit și, nemaiavînd ce face, se încrucișează în semn de martir închis... voi să las această casă!... îmi pare rău. Am locuit-o mai mulți ani, și mai ales regretez iedera*

ce am plăntat cu însumi pe murul grădinii în această primăvară, şi în care (daca ideile ar putea să se sape) ar citi cineva aci toată istoria cugetelor mele, ce vin şi se duc totdauna mai triste ca rîndurerile la sfîrşitul verii."

Această scrisoare era un capodopere de literatură. Ea există încă în orginal. Elena o trimise lui Alexandru, fără nici un alt comentariu. Alexandru nu putu să-şi oprească lacrămile, citindu-o. Elena era acum inocintă în ochii săi. Se decise să plece la Făneşti. Plecă chiar în ziua cînd priimi scrisoarea Elenei.

INTOARCEREA LA FANEŞTI

Locaşul de la Făneşti devenise trist. Singurile locuitoare ale acestii case era Elena şi Caterina. Cea din urmă se prepara a se înturna în capitală. Alexandru sosi noaptea. Elena era în camera sa. Zgomotul poştaşilor o deşteptă din somn, află despre venirea lui Elescu. Ea se decide să-l priimească în camera sa chiar atunci.

Caterina dormea într-o cameră alături. Noaptea era înaintată, o noapte frumoasă de vară ; o tăcere adîncă domnea peste cîmpiile ascunse în umbră ; răcoarea ce anunţă că zorile sînt aproape de revărsare se răspîndea în aerul îmbălsămat de parfumul cîmpului.

Alexandru intră la Elena. Aceasta îl aştepta şezînd pe o sofa. Ea se îmbrăcase în negrele cele mai elegante. Albeaţa feţei, minilor, gîtului contrasta cu negrele costumului său, într-un mod atît de plăcut, încît lăsa să nască unul din acele farmece a căror înrîurire o simţim rareori în viaţa noastră. Buclele părului său erau respinse cu răsfăţare de la tîmple şi lăsau să se vază toată faţa sa, frumoasă şi palidă.

Alexandru, îndată ce intră în cameră, se aruncă la picioarele sale, îi luă mîna şi o udă de lacrămi.

— Mă crezi culpabilă încă ? întrebă Elena.

— Ştiu toate. Ranu însuşi, mustrat de cuget, mi-a mărturisit adevărul.

— Mulțumesc că ai venit, Alexandre. Era timp... nu este așa că mă afli schimbată, privește și plîngi acele frumuseți ce admirai și care nu mai sînt...

— Te aflu de o mie de ori mai frumoasă, Elena mea... oh ! de o mie de ori îmi ești mai dragă.

— Mai dragă ?... iată tot ce voi... Dar scoală și spune-mi, ai suferit ? nu voi să auz că ai suferit !... Voi să sufer numai eu !... căci acesta este un drept al meu. Ai văzut cum oamenii s-au întărîtat asupra mea ?... toți mă cred culpabilă, însuși bărbată-meu ! dar ce îmi pasă de lume mie ? ceea ce mă ucidea era temerea că tu însuți puteai să crezi ca ceialți, dar îmi zici că nu crezi... acum sînt fericită...

— Nu voi crede niciodată !... nu am crezut... dar să lăsăm aceste lucruri. Spune-mi, Elena mea, în tot timpul ce nu m-ai văzut, ai cugetat la mine ?

— Se întreabă asfel de lucruri ? nu ți-am zis că te iubesc ?...

— Mă iubești ?... Eleno, ești sinceră ?

— Nu am mințit niciodată.

— Ei, bine ! atunci cată să lași această țară...

— Să plecăm împreună ? nu este așa ? să-mi las fata, lăsîndu-i moștenire rușinea mumă-sei ? și eu să te însoțesc în țări streine, purtînd cu mine ura și disprețul oamenilor ? Unde voi merge va trebui a mă ascunde, societatea nu suferă o femeie ce a fugit cu amantul său. Mai tîrziu, cînd disprețul lumii va risipi prestigiul amorului, tu însuți nu vei mai vedea în mine decît o ființă ce inspiră disprețul. În deșert îmi vei spune că nu ești ca ceialți oameni ; crede-mă, Alexandru, excepțiunile, ele însuși sînt sclave ale legi comune. Dar te iubesc, este un adevăr, nu aș fi voit-o ; o putere mai mare decît puterile mele mă învinge și mă supui, fără voia mea, dară te iubesc și voi fi a ta, dar din acel moment caută să nu mai trăiesc, ți-am spus-o și ț-o repet. Acum vei să fiu a ta ? decide mai întîi că trebuie să mor.

— Dar eu nu voi să mori !

— Atunci, încetează de a-mi cere mai mult decît ceea ce voi a-ți da.

— Să te iubesc, dar, de departe ?

— Nu, căci și atunci voi muri... Ursita cată să se împlinească. Decide că vei să mor...

— Ei, bine! mori, și cu tine voi muri eu însumi!... zise Alexandru într-un exces de exaltare.

— Ai zis! pactul este subscris, răspunse Elena.

— Cine ești tu, o, ființă dulce și teribilă, tu, care ai atîta putere asupra vieții mele?!... oricine vei fi, ascultă: viața ta este viața mea. Ce îmi pasă mie de viața mea dacă viața ta va înceta? voința mea este voința ta. Dacă vei să mor, voi muri! dar înainte de a coborî în mormînt, o, Elena mea, află că moartea este țărmul întunecos către care toți coborîm, o zi mai curînd sau mai tîrziu, spre a ajunge, este puțin lucru; dar a ajunge acolo, îmbătat de parfumul tinereților, grațiilor, frumuseților tale, o, Elena mea, nu este soartă mai ferice, să murim! dar mai nainte să bem din cupa tinereții flacăra amorului! Lasă-mă să aspir pe buzele tale parfumul sărutărilor! pe sînul tău frăgezimea grațiilor! voi să mă îmbăt de junețea ta, de frumusețea ta; de căldura sufletului tău, de răsfățările tale, de surîsele tale, de complîngerile tale, de lacrămile tale; de amorul ce te coprinde, ce te îmbată, ce te îndivină. Această flacără cerească ce dă un nou farmec frumuseței tale.

Elena tresări la aceste vorbe.

— Taci, Alexandre, aceste vorbe îmi fac rău!...

— Vino, vis grațios al vieții mele! vino, exală parfumul sufletului tău și încetează de a trăi! tu ești o floare de primăvară! ca dînsa naști, trăiești și mori. Dar ea, înainte de a muri, tresare de voluptate în sărutările vîntului: și exală viața și parfumul într-o dulce beție de amor. Pentru ce nu vei face ca dînsa? lumina ochilor tăi mă farmecă! parfumul gurii tale e dulce ca vîntul serilor de primăvară; comunică o flacără de viață, de fericire, de voluptate și recheamă nectarul Olimpului; gura ta are atracția fîntînelor pentru călătorii obosiți: sînul tău este locașul ce grațiile dispută viselor celor de amor și de fericire! Sufletul tău este focul soarelui de primăvară.

— Alexandre!... murmură Elena.

Inima ei bătea cu putere; vorbele lui Alexandru făceau să tresară corpul ei gentil ca o floare la suflarea vîn-

tului, și înflăcăra cu putere toate fibrele inimii sale. Părul ei castaniu, desfăcut, cădea cu răsfățare peste tot corpul ei și da frumuseței sale un farmec de voluptate.

— Alexandre ! repetă ea.

Dar amantul ei o luase pe brațe, fruntea ei se inclina și se odihnea pe sînul lui.

— Lasă-mă să înclin fruntea pe sînul tău, amorul meu ! zicea Elena. Oh ! cum aș dori să nu se mai rădice niciodată ! Alexandre, ești tu oare atît de frumos sau amorul îți dă farmecul ce mă răpește ? crezi tu în farmece ? Eu nu am crezut ; dar acum crez : inima mea este fermecată negreșit, ca să te iubesc cum te iubesc și să nu poci a lupta cu patima ce mă coprinde !... Nu cunoscusem încă amorul, zilele mele treceau liniștite și monotone : tu veniși și mă învățași a iubi... Acum nu mai este fericire pentru mine... fericirea mea nu mai este a mea, ci a ta ; precum tinerețele, grațiile, cugetările mele sînt ale tale, ca să te dezmierde și să le fărîmi sub picioare-ți. Nu uita că mîne nu voi mai fi nimic pentru tine, nu voi avea puterea să te privesc ca metresa ta... Vai ! pentru ce nu ai venit cînd mîna mea era liberă ? pentru ce ai întîrziat ?... Dumnezeu te va pedepsi în moartea mea... Dar, spune mie, Alexandru meu, amantul meu, regele meu, spune, vei păstra oare o suvenire plăcută despre mine ? vei scuza amorul meu ?...

— Pentru ce îmi faci aceste întrebări, Elena ?... vai ! tu rămîi melancolică însuși în orele cele mai rîzitoare ale amorului !... Lasă-mă mai bine să admir tezaurii frumusețelor tale...

— Îți plac aceste frumuseți ?... Ele sînt ale tele, admiră-le, sufletul meu ! ochii mei îți place să-i privești ? buzele mele îți place să le săruți ? sînul meu îți place să-l descoperi ? tu ești domnul și împăratul lor, precum ești domnul și împăratul inimei mele. Știu că sînt frumoasă ; sînt ferice că sînt frumoasă, ferice zic, pentru că poci cu frumusețele mele a-ți crea momente de fericire.

— O, suflete sublim de femeie ! strigă Alexandru. Este adevărat dar că tu ești o flacără de amor sub o formă grațioasă, destinată să o consume ! consumă dar forma și arde totdodată șirul zilelor mele !... o, Elena mea ! Tu vei să mori, și vei să mori pentru că vei să fii

a mea, onoarea și viața ta le sacrifici deodată. Ei, bine ! ascultă. Eu însumi voi muri ! oh ! tu ai dreptate... cînd am gustat o dată o fericire atît de dulce, viața ce mai rămîne nu poate să mai păstreze în sînul ei fericiri atît de dulci. Viața este tristă, și restul e agonia morții. Omul nu este creat pentru lungele suferinți, ci pentru o zi de mulțumire. Amar aceluia ce nu poate să înțeleagă acest secret. El va fi pedepsit prin suferințe fără repaos.

Elena era răpită. Corpul ei se bătea sub acțiunea fiorului rece și focului ce o încingea. Jumătate leșinată, buzele ei șoptea vorbe de patimă și de tinerețe. Părul ei tresărea de voluptate sub răsfățările amantului ei, și buzele sale, priimind și evitînd sărutările înfocate, semănau cu rozele de primăvară ce se deschid la razele soarelui arzător, ochii ei, inundați de un rîu de voluptate, păreau streini acestui pămînt.

— Alexandre ! șopti amanta transportată. Alexandre ! lumea de va fi justă, caută să respecte o femeie ce iubește și cade. O, sufletul meu ! nici o virtute nu poate să reziste flăcărilor ce mă consumă !... Plîngi pe femeia ce iubește, dar nu o blama !... Aș voi ca această lume ce critică să simță ; daca ea ar simți ce simt eu, atunci aș fi absolvată... Dar tu devi gînditor... o lacrimă luce în genile tale... este o lacrimă de fericire ?... pe cursul vieții noastre orele plutesc încununate de roze ; mîne se vor ascunde în vălul lor de doliu... pentru ce inima ta se refuză la fericire ?... Tu taci ?... Ziceai că sînt frumoasă, frumusețele mele se aprind ca un cer într-o noapte senină. Tezaurii sufletului meu, ce nu s-au deschis încă pentru nici un muritor, se revarsă și curăpentru tine... tu ești fericitul învingător al inimei mele !...

— Elena mea ! repetă aceste vorbe divine ! ele mă încîntă precum altădată parfumul ambroziii îmbăta zeii din Olimp... oh ! tu vei depune pămîntului țărîna ce pămîntul ți-a împrumutat ; dar sufletul tău nu va pieri : el e prea sublim ca să nu fie o reflecțiune din dumnezeire ! dară, tu ești o parte a dumnezeirei, căci inima ta este divină, generoasă, nobilă ; căci niciodată inimă de femeie nu a iubit cum iubești tu...

— Aș voi ca fruntea mea să odihnească pe sînul tău cu eternitate. Cît de dulce curăviața pentru mine !...

ar zice cineva că toate fericirile universului se adună împrejurul meu și mă leagănă pe brațele lor? dar ele nu vor sta pe lîngă mine mult timp!... Spune, amantul meu, spune, domnul meu, tu nu ești ferice ca mine?

— Sînt ferice, Elena mea... și cine poate fi mai ferice decît mine?... Cine este mai frumoasă, mai poetică, mai amoroasă, mai sublimă decît tine?! nu sînt eu domnul acestor bucurii cu care nici o frumusețe nu poate să rivalizeze?...

— Crez că cele ce zici le crezi... și sînt ferice, îmbată-te de farmecele ce te încîntă!... Părul meu ce îl admiri este al tău, fă să tresară fiecare fir sub o sărutare arzîndă!... oh! dar aceasta nu s-ar termina în toată viața! și mîne trebuie să ne despărțim. Să murim poate!... orele nu ne ascultă; ele revarsă deliciile lor sublime și zboară neîncetat!...

— Inima mea! Elena mea, doamna mea, o sărutare încă! dar o sărutare al cării termen să fie moartea!... buzele tale tresar de voluptate; sînul tău palpită sub rozele și sub crinii săi și exală parfumul primăverilor!... Să murim!...

Curgeți, ore fugătoare! amoare, revarsă torente de voluptate! Noaptea era frumoasă, păsările prin cîntecele lor îngînau mugirea rîului, zorile se revărsau, și Alexandru se înturna în camera sa de culcare.

IAR LA BUCUREȘTI

D-na Zoe era în budoriul său unde priimea vizita intimilor. Principesa Iordache, cea din urmă persoană ce veni aici pe cînd ducem pe cititorii noștri în budoriul Zoei, și alți patru bărbați, cunoscuți prin viața lor bizară, formau cu cele două dame cercul de intimi.

Conversațiunea alerga asupra ministeriului cel nou ce era să se formeze, și mai ales asupra arestării patrioților de la Bosel[1].

---

[1] Autorul amintește de întrunirea de la Bossel din 27 septembrie 1859, în care s-a cerut lărgirea drepturilor presei, restrînse de guvernanții claselor conducătoare.

— Ciudată istorie — zise Zoe — îmi pare rău însă că nu a fost cazuri de moarte...

— Pentru ce ? întrebă principesa.

— Lupta pusă între doi inimici ai noștri, orice conflict de această natură servă cauza noastră.

— Dar era acolo însuși de ai noștri.

— Este adevărat, zise Sonelescu, un domnișor pierdut într-o mare cătățime de grăsime și cu o sticlă atîrnată la ochi. Istoria principelui Odoric, ce a fugit pe fereastă de spaima dorobanților, lăsînd într-un cui al ferestei o mică parte din pantalonul său, este o dovadă,

— În fine, cum privești d-ta acest fapt ? întrebă Zoe pe Sonelescu.

— Minunat ; dar nesăvîrșit... speram ceva mai mult ; cîteva ucideri, dar au scăpat.

— Acest conflict va face să cază ministerul ?

— Neapărat.

— Ce minister o să avem ? întrebă încă Zoe.

— Se vorbește că a chemat pe bărbată-meu să compuie noul minister, zise principesa Iordache.

— Glumești — zise Zoe — e rău cu curtea.

— Dar e bine cu consolii... ambasadorul E... ieri încă a scris o carte...

— Eu cred că roșii [1] or să vie la minister, zise un domnișor pleșuv.

— Ce oroare ! strigă principesa.

— Nicidecum, urmă acesta. Aș crede o mare nefericire pentru partida noastră conservatoare daca astăzi ar lua puterea în mînă. Oamenii cei noi ca și ideile noi au prestigiu în opiniunea țării. Cată mai întîi să se uzeze toți prin trecerea lor prin minister. Ei, oricare ar fi meritele lor, se vor uza : nu vor putea să organizeze nimic. Majoritatea în Adunare este a noastră, pe de o parte îi vom opri de a lucra ; iar pe de alta vom răsturna necontenit toate ministerele lor. Și, cînd timpul va fi priincios, vom arăta țării și puterilor că acesti oameni nu sînt în stare a face nimic, atunci și numai atunci, ne vom arăta noi.

---

[1] Nume dat în epocă partizanilor și membrilor partidului liberal.

— Planul este minunat, zise Zoe. Dar cîtă răbdare ne trebuie ! oamenii noștri au început a se descuragia ; mulți au trecut dincolo... Stările noastre se ruină !...

— Le vom repara toate cu uzură, răspunse diplomatul pleșuv.

— Apropo de stare — zise principesa — ce avere are Elescu ?

— Și apropo de Elescu — zise domnișorul cel gras — am aflat ceva curios. El este înamorat de Elena. Se zice că ea i-a scris să se ducă la Fănești în lipsa soțului său și că el s-a dus în noaptea trecută.

— Nu este de mirare, răspunse principesa.

— Să vedem ! zise Zoe... iată o femeie care se bucură de o reputare nemeritată.

— Se zice că este virtuoasă — răspunse diplomatul pleșuv — meritul ar fi cu atît mai mare, căci în adevăr este frumoasă.

Zoe își mușcă buzele.

— Nu mă mai mir daca o găsiți virtuoasă, din momentul ce o găsiți frumoasă ! ce frumusețe vedeți într-însa ?

— Este frumoasă ! ziseră cei doi bărbați ce tăcuseră pînă atunci.

Zoe aruncă o căutătură fulgerătoare unuia dintre dînșii, un om ca de treizeci și șase de ani ; blond și cu plete lungi.

— Cît pentru virtutea ei, eu poci mărturi, zise cellat, un june ca de vreo treizeci de ani, o adevărată figură de tabachere. Nu sînt fat, dar cată a spune adevărul, am făcut multe conchiste ; dar cu Elena mi-am pierdut timpul, deci pentru mine, o femeie ce îmi rezistă, o numesc o femeie virtuoasă.

— Veți avea o încredințare din contra. Mîne seară vă dau *rendez-vous* la Fănești.

— Să fie ! ziseră cei patru bărbați.

— Veți cunoaște atunci prin dovezi pozitive că Elena este o ipocrită.

— Bine ! ziseră ei și, luînd pălăriile, se retraseră spre a se prepara pentru călătoria de a doua zi.

Zoe rămase cu principesa Iordache.

Ea sună clopoțelul, un lacheu intră.

— Să meargă să-mi cheme îndată aici pe femeia ce a venit de la Ploești.

— Ce vei să faci ? întrebă principesa.

— Nu ai înțeles ?... voi să pierz această rivală ; voi să o demasc... Ea petrece cu Elescu... Voi prin ajutorul acestei femei — ținuta postelnicului — să o surprinză bărbată-său în brațele Elescului în același timp ce vom ajunge acolo.

— Proiectele tale sînt demne de un mare diplomat.

Femeia de la Ploești veni. Ea era tînără și cu o figură curată ; dar fizionomia ei lăsa să se ghicească un caracter plin de răutate. Patimile sau lungi privațiuni trăseseră pe frunte-i urme de suferinți. Sub coperemîntu' ei modest se ascundea un suflet ambițios, pe care nici modestia pozițiunei, nici obstacolii ursitei nu îl spăimîntă. Ea se credea chemată a deveni consoarta amantului ei.

— Știi pentru ce te-am chemat ? o întreabă Zoe.

— Nu știu, răspunse ea cu oarecare mîndrie.

— Ursita, cînd te-a păscut, a precugetat să-ți facă o condițiune mai bună ; eu sînt sigură că are să vie o zi cînd vei fi în societatea noastră, egala noastră, amica noastră. Acea zi va fi ziua cînd postelnicu te va recunoaște de soția sa. Însă te-ai gîndit oare că spre a ajunge acolo caută să-și lase femeia lui, și, ca să-și lase femeia lui, caută să aibă un cuvînt. Acest cuvînt eu poci ca să ți-l dau.

— Cum ?... întrebă Tudora cu mirare.

— Cum ? lesne de tot. Ascultă. Vei ști că dl. Elescu o iubește și este iubit. El este acum la Fănești, lucrurile sînt înaintate ; mîne seară, vino acolo și caută să aduci și pe postelnicul, o veți surprinde în brațele amantului ei. No' vom veni acolo : iată cuvîntul de despărțire...

— Ceea ce zici mi se pare bine gîndit, zise Tudora. Eu voi zbura îndată la Ploești, mîne seară voi veni la Fănești cu postelnicul.

— Atunci pleacă îndată ! zise Zoe.

— Așadar, să ne revedem în Fănești !

Tudora se înturnă la casa unde trăsese. Ea era plină de speranță că va reuși și va deveni damă mare, prin acest mijloc infam. Acasă întîlni o cunoștință de țară, o femeie tînără, Maria de la Brebu, ce venise în capitală

cu bărbatul său, ca să tîrguiască pentru nunta sororii sale; văzînd pe Tudora, pe care o cunoștea, voi să o consulte asupra obiectelor ce era să le cumpere și o urmă pînă la casa unde se opri. În bucuria ei, Tudora spuse Mariei și că nunta ei este aproape; că are să ia pe postelnicul; că Elena, femeia lui, trăiește la țară cu Elescu...

— Nu se poate, zise Maria.

— Nu se poate? ești neroadă, răspunse Tudora... mîne seară vei zice că a fost cum am zis eu...

— Pentru ce?

— Mîne seară postelnicul îi va prinde în fața martorilor.

— Atîta mai bine! răspunse Maria, surîzînd și ascunzîndu-și toată spaima ce coprinse inima sa. Apoi, schimbînd vorba, o consultă despre tîrguielile sale. Tudora îi dete oarecare explicări și Maria, mulțumindu-i, ieși; pe stradă regăsi pe bărbată-său, căruia îi spune secretul Tudorei.

— Femeie! zise bărbatul; o fi sau nu vinovată, Elena, este binefăcătoarea noastră. Fără dînsa, fără dl. Elescu, eu aș fi mort. Socotesc că ar fi bine să le dăm de știre.

— Asta era și gîndul meu, răspunse Maria.

— Atunci, lasă cărpeturile și la Fănești! căruța e ușoară și caii mei odihniți... o să zburăm ca vîntul.

Asfel vorbiră și, fără să se mai gîndească, purceseră la Fănești.

MARIA

A doua zi Caterina se miră de venirea lui Alexandru.

— În fine, ai venit! îi zise ea. Știu, ai petrecut toată vara în capitală și acum vii să fii față la căderea frunzelor ca să te consoli cu arborii de pierderea iluziunelor d-tale.

— Ceea ce zici este adevărat — răspunse Alexandru — am pierdut multe iluziuni; dar nu mă voi consola privind căderea frunzelor, frunzele cad și arborii rămîn dezvăliți. Eu ceea ce am pierdut în iluziuni asupra unor persoane am cîștigat asupra altora... Știi că ești o fată

plină de inimă — urmă el — amicia ce am pentru Elena mă face să te admir...

— Ai văzut pe Elena ? întrebă ea.

— Am văzut-o.

— E schimbată... tristă...

— O găsesc asfel cum zici, dar cată să sperăm că ursita sa se va ameliora.

La gustare ei se întîlniră cîtetrei. Scurtul timp ce șezură la masă, Caterina nu înceta a vorbi ; dar Elena era gînditoare, gravă. Toate vorbele sale semănau cu ale unui om ce este sigur să moară în curînd.

După-masă se închise în camera sa.

— Ce faci acolo, singură ? îi zise Caterina.

— Testamentul meu moral, răspunse ea cu seriozitate.

— Ești nebună ! zise Caterina și plecă rîzînd.

În cursul zilei Elena rămase cu Alexandru în salon.

— Caută să pleci, îi zise ea.

— Așa de curînd ?...

— Mi-e teamă să te mai țiu aici... acum mai ales...

— Elena mea, ai uitat că o să murim ?

— Ai dreptate, zise ea gînditoare. Dar nu spune să murim !... Eu singură voi muri... tu să trăiești, asta este voința mea.

— Va fi greu să trăiesc cînd tu nu vei mai fi.

— Dumnezeu, care a creat moartea, i-a dat pentru soață uitarea. Uitarea este bunul suprem al vieții noastre. Ea vindecă rănile inimilor. Nu te îngriji despre mine, Alexandre. Voi fi uitată de oameni, urmele mele pe pămînt mîne nu se vor mai cunoaște, numele meu timpul îl va șterge după mormîntu-mi !... Nimeni nu-și va mai aduce aminte de mine.

Alexandru lăcrăma.

— Plîngi ? ești copil !...

— Eu nu voi să mori !...

— E tîrziu... nu se mai poate... Mîne caută cu orice preț să ne despărțim, poate, spre a nu ne mai vedea ! Îmbată-te de farmecul tinereții mele ! beția va fi scurtă și trezirea va fi amară.

Alexandru ascundea fruntea sa în sînul ei.

— Te iubesc — striga el — te iubesc cum cel ce moare iubește lumina soarelui vieții ! Căci, o, Elena mea,

tu și viața sînteți acuma același lucru. Timpul nu este lung de cînd tu ai devenit o parte din existința mea, este adevărat; dar nu este numărul anilor care dispune de puterea simțimintelor: o zi, o oră, un minut sînt spațiurile care produc evenemîntele cele mai mari. Apoi vei tu să crezi? Sufletul tău, ce învieţuiește acest prețios coperămînt de argil, este o bună cunoștință a cugetărilor mele de treizeci de ani, voi zice ce alții au zis înainte de mine: tu ești idealul meu, acel vis de frumusețe și de fericire ce venea din paradis legănat pe o horă de dorinți și îmi ștergea ochii de lacrămi.

— Cînd voi fi și cînd nu voi mai fi — răspunse Elena — acest vis va veni ca totdauna a te răsfăța în durerile tale!...

— Ceea ce zici e frumos, dar din nefericire este o poezie...

— Ursita a voit să fie asfel. Cine știe daca nu este o favoare pentru amantul meu adorat!... Cine știe daca nu este un bine?... astăzi tu privești în mine idolul tău. Paradisul nu are nici o frumusețe mai dulce decît mine pentru imaginațiunea ta poetică. Cel puțin asfel crez că crezi tu. Daca eram soția ta, oare nu aș fi pierdut farmecul ce te răpește astăzi? Sînt tînără, frumoasă astăzi încă: dar aceste calități sînt expuse la asprimea anilor ca florile la schimbarea timpului, această frunte se va încreți, acești ochi vor pierde vioiciunea lor; această gură va înceta să aibă frăgezimea, rumeneala, parfumul ce te îmbată astăzi. Acest suflet, obosit el însuși de lovirile ursitei, se va exprima într-o zi ca clopotul ce sună de moarte. Acea zi nu va fi departe; o văz alergînd, sosind. Iată viața reală! viața poetică diferă; acolo nimic nu obosește, nimic nu se veștejește. Anii și suferințele nu au nici o putere. Eu voi muri; dar în inima ta voi lăsa o suvenire plăcută, nu zic pentru toată viața; dar pentru un timp, voi rămînea tînără, frumoasă, dulce, poetică ca visele tale... Ți-am dat tot ce ai voit, misiunea mea, dar, este împlinită: cupa este deșertată pînă în fund. Te țiu încă astăzi aici, dar ca să aduni cele din urmă rămasuri de plăcere, pentru cea din urmă oară.

— Ce zici tu, sufletul meu? acel timp în care amorul pierde cununile sale este încă departe și tu ești încă

atît de frumoasă !... Ursita are pentru noi multe zile de fericire. Daca am băut o dată dintr-o fîntînă apa sa delicioasă, nu trebuie să mai bem ? ea este încă plină ; apa ei nu și-a pierdut calitatea, vom înceta de a bea cînd apele sale se vor usca.

Elena surîse cu melancolie.

— O femeie nu este o fîntînă — zise ea — Alexandre, eu nu îmi fac iluziuni ca celealte femei ; ca dînsele nu voi a mă înșela singură. Sînt o femeie criminală înaintea oamenilor, înaintea conștiinței mele, ce zic, înaintea ta chiar !... Pentru tine ce sînt astăzi daca nu o femeie căzută ?... nu voi să te auz protestînd, căci nu voi să te auz mințind ; aș muri cu durerea că tu însuți nu ai fost mai mult decît comunul oamenilor. Ceea ce este scris se va împlini.

— Este dar serios că ești decisă să te sinucizi ?

— Am zis-o înainte, tu ai priimit... acum nici o putere omenească nu mai poate înlătura lovitura...

— Dar eu sînt ucigătorul tău ?...

— Nu !... tu nu m-ai sforțat a o face : tu nu ai nici o răspundere... Dar să lăsăm subiectul acesta, amantul meu ; de astăzi pînă mîne, să nu ne gîndim decît la amorul nostru. Este dulce acest amor, o, sufletul meu ! niciodată om nu a fost mai iubit decît tine !... turturica nu era mai amoroasă decît amanta ta. Amorul nostru ! durerele lui încă erau niște fermece divine ! lacrimile ce am vărsat erau atît de curate, de tinere, de amoroase, că daca ele au zburat spre ceruri, ele a trebuit să formeze mărgăritarele ce împodobesc tronul providenții. Sînt încă tînără, încă frumoasă, îmi zici tu ? Ei, bine ! zi, zi încă ; aceste vorbe mă fac ferice ; da, da, sînt tînără, sînt frumoasă ; dar pentru tine, numai pentru tine ; aș voi ca tinerețile, frumusețele mele să fie în adevăr farmecele ce îți îmbată viața de fericire ! zici că buzele mele sînt curate ca florile ? aș dori ca parfumul lor să dezmierde simțurile tale pînă la mormînt ! zici că sînul meu e fraged ? și grațios ? asfel aș voi să fie calea pe care curä zilele vieții tale.

— Repetează aceste vorbe !... strigă Alexandru cu exaltare. Ele au puterea să mă omoare și iată singura fericire ce mai aștept pe pămînt ! — Nu ! nu !... Eu nu

trebuie să mai trăiesc!... farmecul ce ne îmbată în viață este prea sublim ca viața din urmă să poată a mai avea ceva plăcut!... nu! nimeni alții nu a gustat mai multă fericire pe pămînt decît noi. E prea mult, și poate că cerul ne face această rară favoare în vederea unor mari dureri ce ne așteaptă! ne vom iubi în altă viață... crezi tu, sufletul meu, că este o altă viață? Eu cred, sau cel puțin nu cred că omul încetează la mormînt... Am fost, deci putem încă a fi! nimeni nu poate a mă combate pe acest tărîm!... defiez pe toți acești disecători ai spiritului și ai materii să dovedească din contra! Sărmani oameni! Ei învață toată viața ca să afle secretul amar că nu poate să știe nimic!... Dar sînt nebun!... Elena mea! mă întorc la tine, dară, amorul nostru este atît de dulce! dulci sînt ochii tăi; dulce este fața ta; pleacă fruntea pe sînul meu precum paserea își pune capul pe ramura înflorită, și visează la fericire!... Dar cupa plăcerilor este plină; ea ne apare coronată de roze; orele curä dulce... o sărutare te deșteaptă; tu tresări de voluptate; buzele tale murmură vorbe ce numai...

Elena îi pune mîna mică și albă pe gura lui ca să-l oprească de a vorbi. El o încarcă cu sărutări.

— Taci! îi zice ea.

— Să tac? aceste vorbe nu-ți mai fac plăcere?

Cei ce să adoară sînt niște adevărați copii; pentru nimic se turbură, se mînie.

— Ce zici, Alexandre? urmă Elena; aceste vorbe mă răpesc, mă încîntă, mă transportă, mă ucig prin impresiunea de plăcere ce îmi fac... Zi, spune, sfîrșește prin a mă învinge, a mă zdrobi!...

Ea zise și se aruncă în genunche la picioarele amantului ei. Ochii săi sînt plini de lacrimi, buzele sale se lipesc de mîna lui Alexandru.

— Mă iartă, domnul meu, iubitul meu.

Brațul ei rotund și alb înconjură gîtul amantului; buzele ei caută pe cel ce iubește, apoi totdeodată va să se depărteze; se apără, murmură, plînge: revine amoroasă, tînără. Dar amîndoi căutară să revie din dulcea lor beție. Caterina se arătă la ușă:

— Astă-noapte, zise Alexandru.

— Va fi cum vei! răspunse Elena.